

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXIX рік видання. № 307, січень, 2020

Село, Юрій Назулко

*І чужому навчайтесь,
Щ свого не цурайтесь...*
М. Шевченко

Ваш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Корнелій Ірод,
Іван Кідешук, Іван Ковач,
Микола Корнищан, Микола Корсюк,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Поема «Лучафер» – синтез ліричних категорій поезії Міхая Емінеску*
- ❖ *Т. Г. Шевченко: Бували війни й військові свари*
- ❖ *Історико-легендарно-літературне воскресення подій періоду господаря Молдови Штефана Великого*
- ❖ *Ольга Кобилянська народилася у «раю Молдови» Гура-Гуморулуй*
- ❖ *Із книжкового потоку – 2019*
- ❖ *Поетика оповідання «Нуця» Івана Ковача*
- ❖ *Міфологізм повісті Михайла Гафії Трайсти «У ніч на святого Андрія»*
- ❖ *Українська романістика Румунії: Трилогія Корнелія Ірода «Свято»*
- ❖ *До Дня Соборності України - 2020 (Інформаційна довідка)*
- ❖ *«Мене обрали журналістика і література...» (Інтерв'ю)*
- ❖ *Записки за чашкою кави*
- ❖ *Свято. IV Ворог мого ворога (Уривок з роману)*
- ❖ *«Ой радуйся, земле, Син Божий народився...» (Буковинські різдвяні звичаї)*
- ❖ *Полянські звичаї і традиції: Рuzдво, Новий гуд – Василя*
- ❖ *Дитячі сторінки*

Іван РЕБОШАПКА

ПОЕМА «ЛУЧАФЕР» – СИНТЕЗ ЛІРИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ПОЕЗІЇ МІХАЯ ЕМІНЕСКУ

ДО 170 РОКІВ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПОЕТА

У своїй праці «Лучафер» 1930 року академік Тудор Віану відзначає показовий факт: 10 квітня 1882 року, коли після десятирічної праці над поемою, яка набула остаточної форми, рішення Міхая Емінеску надрукувати її співпало з роком, в якому він досягнув вершини творчості, після якої повинен був би слідувати не спокійний спад, а пропасть і катастрофа. Можна допускати, що, відчуваючи наближення кінця, Емінеску ще раз збирає всі свої сили і, піднявшись на високий мис, розглядає дотодішню свою творчість, підбирає з неї найважливіші зародки автентичного натхнення й сконцентровує їх в єдиній художній візії (...), в поемі «Лучафер» – синтезі найважливіших ліричних категорій, наявних у дотодішніх його поезіях. Якби доля була б зволіла, щоб у неосяжності майбутніх часів вся поетична творчість Міхая Емінеску загубилася б, як траплялося з багатьма творами античності, й тільки поема «Лучафер» збереглася б, то наші правниці могли б сприйняти з неї істотну сутність поета».

В такому ореолі, подібно його *alter ego*-ві ранішньої зорі-Лучафера з перекладу Віталія Колодія, *Злетів Лучафер (Емінеску)...Розпростав Він крила в широчинні...*, осяваючи і по цей час своїм немеркнучим сяйвом «наскрізь пронизуючого ліризму, філософії людяності, космосу буття і величі самоусвідомлення» (В. Колодій), спонукуючи до душевної «співрозмови» з ним обізнаних з його творчістю читачів, зокрема поетів, включно й українських, які з особливою старанністю намагаються якнайкраще передати рідною мовою цей унікальний шедевр. Здійснити настільки благородний намір – це не зовсім просто, бо мистецька сутність румунського класика – надто особистісна. Аналізуючи поему «Лучафер», видатний літературознавець академік Тудор Віану відзначав, що справжня поезія твориться, насамперед, з образів-картин і почуттів. А автор славнозвісної «Історії румунської літератури» Джордже

Калінеску зауважував, що художня майстерність румунського поета полягає в його вмінні перетворювати ідеї в музику та метафори, причому Емінеску «ніколи не філософствує, а зображає у реченнях картини», його «пластична інтерпретація понять – просто надзвичайна». Теж оригінальному емінескознавцеві Джордже Калінеску належить, можна б оцінити, крилате визначення сутності поеми «Лучафер»: «Дев'яносто чотири строфи становлять будову, складену з труб, якими живильний сік не повсюдно передається з тією ж силою. Кінцеве урівноваження здійснюється музично: одні строфи «мовчать», інші – «співають акордами музичних органів». Вповні правий Калінеску, коли теж майже крилатим висловом підсумовує факт неможливого достовірного перекладу цього шедевр: «...поему «Лучафер» не можна перекласти на іншу мову без великої втрати крові». А видатний поет Тудор Аргезі своїм відзначенням сягнув таки неможливого, твердячи, що Міхая Емінеску «навіть на румунську мову не можна перекласти».

Доказом належного пошанування в Україні може послужити той факт, що версії «Лучафера» почергово появились у перекладі Я. Шпорти 1952 року, А. М'ястківського – 1974 р., В. Колодійця – 2000 р., С. Стриженовка – 2001 р., В. Колодія – 2003 р. Само собою зрозуміло, що в напруженій і, певна річ, нерівній «дуелі» українські перекладачі наче спокотували «ходіння по муках», яке однак сприймали з приємністю. В цьому смислі недвозначно метафорично зізнався мені в одному з інтерв'ю Андрій М'ястківський: (Міхай Емінеску) «...мені завдавав важкі завдання, тому що переклад здійснювався з далекої мови, бо румунська – не слов'янська мова. Наче казав: „Ану, Андрію, попробуй цей горіх і розкуси!“ І було цікаво! Якби було легко, не було б нічого й робити. Мені було важко, і цікаво, бо важко».

(Продовження на 4 с.)

ПОЕМА «ЛУЧАФЕР» – СИНТЕЗ ЛІРИЧНИХ КАТЕГОРІЙ ПОЕЗІЇ МІХАЯ ЕМІНЕСКУ

(Продовження з 3 с.)

Цікаве й показове його зізнання і стосовно виснажливого впливу видатного румунського поета на поета-перекладача: «...після завершення перекладів і їх появи у збірці, я відчув у собі своєрідне спорожніння, подумав, що більше не буду перекладати Міхая Емінеску, ні зараз не приходиться мені перекладати його», щоб, можливо, додаю я, не позбавити душу-перекладацький резонатор чудових вражень від Емінескової поезії.

У нелегкому поетичному «змаганні» українських перекладачів з румунським класиком при перекладі «Лучафера» не обійшлося без малої, більшої чи великої «втрати крові», про що тепер не буде мови, щоб ніяк не затінити момент ювілейного пошанування.

З-поміж вищезгаданих українських перекладних версій «Лучафера», найгіднішими поцінування здаються давня версія Шпорти і сучасна Колодія, в яких крім «змагання» з непереборним Міхаєм Емінеску наявне й суперницьке «змагання» між ними двома, в кожному з них наявні чимось-то подібні, але й чимось-то відмінні й принагідні поетичні підходи, розв'язки, знахідки тощо.

Ярослав Шпорта й Віталій Колодій, у певній мірі й інші перекладачі «Лучафера», достовірно виявили українською мовою основне джерело поезії Міхая Емінеску – «захоплюючи гру картинами, виражену символами та порівняннями», як сам же поет визначав поезію – «voluptos jos cu isoane». «Гру картинами» (за виразом поета, *іконами*), а разом із почерговим «мовчанням» одних строф та «співом» інших, як відзначав Джордже Калінеску, вдало і по-своєрідному подано міжзоряний, майже константний, прямолінійний і безшумний політ Лучафера, в оригіналі

*Părea un fulger ne-ntrerupt
Rătăcitor prin stele...*

а вдало і по-своєрідному подано в перекладі Шпортою:

*І він, як блискавка стріла,
Один летить між ними,*

М'ястківським:

*Летить Лучафер між світил,
Поміж одвічних марев,*

Стриженюком:

*Злетів Лучафер в тьму доріг;
Чумацький шлях назвавши,*

Колодієм:

*Він, ніби блискавка, летить
В міжзоряному світі.*

Зате строфа-картина благодання у Деміурга хоч «миті кохання» в заміну на «вічне безсмертя» не «мовчить», а – сповнена мажорних акордів майже церковних органів:

*Reia-mi al nemuririi nimb
Și focul din privire,*

*Și pentru toate dă-mi în schimb
O oră de iubire*

найближче до оригіналу й з тією ж наснагою перекладена Колодієм:

*Вінець безсмертя віддаю,
Лиця й очей сіяння.
Даруй за жертву цю мою
Єдину мить кохання!*

Відзначену критиком Джордже Калінеску художню здатність Міхая Емінеску передавати ідеї музикою, метафорами і «просто надзвичайною пластичною інтерпретацією понять» у строфі-картині, яка дуже вдало, по-художньому виражає ідею постання космосу там, куди долітає Лучафер:

*Căci unde-ajunge nu-i hotar,
Nici ochi spre a cunoaște,
Și vremea-ncearcă în zadar
Din goluri a se naște,*

перекладено Шпортою з близьким відтворенням оригіналу:

*Бо там, куди він мчить, нема
Нема межі для нього (?)
Там час силкується дарма
Родиться із нічого,*

зате відтворення Колодієм по-художньому – точне й сповнене наснаги:

*Де лине він, там меж нема,
Ні пізнання живого.
Силкується там час дарма
Вродиться з нічого.*

Поезіям Міхая Емінеску взагалі, а поемі «Лучафер» зокрема, притаманні й інші поетичні категорії, як відзначене філософом Константіном Нойкою особистісне «поетичне мовлення» румунської мови, для набуття якого Емінеску переклав підручник Е. Т. Ретшера (E. Th. Rötcher) «Мистецтво драматичної мови». З іншого боку, за свідченням близького друга письменника Йона Славіча, у музиці «мовлення румунської мови» Міхаєві Емінеску приємно подразнювали слух дифтонги, *ea, oa, ie*, чергування голосних низького і середнього піднесення *a, o, e* із звуком високого піднесення *i*, що надає мовленню помітної плавності. Чергування голосних з приголосними з метою надання словам плавності в українській мові – це одне з її визначальних правил. Правдоподібно, тому-то Андрій М'ястківський заявляв мені, що українська мова дуже підходить до перекладів з Емінеску.

Поемі «Лучафер» притаманні й інші поетичні категорії, вживані тільки Міхаєм Емінеску, як антитеза й опозиція, віддалення в просторі й часі, симетрія картин, рухів, ідей, почуттів, спуск/занурювання в самого себе, категорія солодкого тощо, але про всю палітру ліричних категорій поеми «Лучафер», можливо, іншим разом.

Єсебій ФРАСИНЮК

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: БУВАЛИ ВОЙНИ Й ВІЙСЬКОВІЙ СВАРИ

**Бували війни й військові свари:
Галагани, і Киселі, і Кочубеї-Нагаї –
Було добра того чимало.
Минуло все та не пропало.
Остались шашелі: гризуть,
Жеруть і тлять старого дуба...
А од коріння тихо, любо
Зелені парості ростуть.
І виростуть; і без сокири
Аж зареве та загуде,
Козак безверхий упаде,
Розтрощить трон, порве порфіру,
Роздавить вашого кумира,**

**Людській шашелі. Няньки,
Дятки отечества чужого!
Не стане ідола святого,
І вас не стане, – будяки
Та кропива – а більш нічого
Не виросте над вашим трупом.
І стане купою на купі
Смердячий гній – і все те, все
Потроху вітер рознесе,
А ми помолимося Богу
І небагатії, небогі.**

(26.11.1860, Санкт-Петербург)

Глибоке та всебічне пізнання історії рідного роду/народу обов'язково сприяє ознайомленню людини з історією сусідніх і навіть далеких народів. Такі знання дозволяють їй відкрити дорогу розуміння загальних засад діалектичного та синхронного просування людського світу, але й відкрити і пізнати власні місце та роль у певному мікрочасі макросуспільному компоненті. Пізнання самого себе не здійснюється без чіткого, правильного пізнання історії свого роду, говорять мудреці, тому що без нього людина позбавлена можливості зайняти правильно відповідне місце у Порядку (Космосі) родинної/міжлюдської гармонії і бути рушійною силою збереження цього постійного взаємовпливу суспільних складових, і не тільки.

Шевченко пішов таким шляхом, пізнав правдиву історію свого роду/народу, історію сусіднього і далеких народів, пізнав самого себе, відкрив і пішов Богом призначеною йому, часто тернистою, життєво-буттєвою дорогою. Його слова Правди посіяні по всьому духовному шляху України. Щоб збирати їх і складати у мудрі повчання, наведу скорочено індійську притчу «Небездоганий горщик»:

В одного чоловіка були два великі горщики, з якими він ходив по воду. Вони висіли на кінцях жердини, яку він носив на плечах. В одному з горщиків була тріщина, тоді як другий горщик був бездоганий... Тріснутий горщик доносив лише половину води і соромився своєї недосконалості, і був дуже нещасний... Водонос відчув жалість до старого тріснутого горщика і сказав:

– Оскільки ми повертаємося додому, я хочу щоб ти звернув увагу на гарні квіти по нашій дорозі.

Дійсно, коли вони піднялися на пагорб, тріснутий

горщик звернув увагу на чудові квіти по одній стороні шляху. Водонос додає:

– Ти помітив, що квіти ростуть тільки на твоїй стороні шляху... Я посадив насіння квітів на твоїй стороні і, коли ми йшли назад від джерела, ти поливав їх, а я міг брати ці красиві квіти і ставити їх моїй хворій любій матері на стіл, приносити такі необхідні їй щастя і радість.

Український поет-мудрець був упевнений, що його «думи», його «квіти...діти» повернуться в Україну всупереч тому, що історія його рідного роду має немало злобних «тріщин»/спотворень крізь які поет-Праведник просочує живу воду Правди. Якщо Шевченкове слово/насіння плекатиметься Правдою, то виростатимуть нові та нові парості (і квіти, і «старого дуба») на Україні, бо тільки там знайдуть «щире серце і слово ласкаве», тільки там знайдуть «щирі правду, а ще, може, й славу...» Тому так постійно сучасно звучить Шевченківська молитва-благання: **«Привітай же, моя ньенько! / Моя Україно! / Моїх діток нерозумних, / Як свою дитину...»**

Пізнання Правди в історії України є не тільки обов'язковою для українського народу складовою загальної культури, а найголовніше, є складовою обов'язкового мудрого неповторення історичних «помилки» з перспективи суверенного, незалежного та цілісного державного існування. Такі атрибути державності завжди і скрізь захищаються включно збройними силами, бо не важко спостерегти, що як **«Були війни й військові свари: / Галагани, і Киселі, і Кочубеї-Нагаї»**, так і можуть проявитися знову у певній вимірі часу.

(Продовження на 6 с.)

Т. Г. ШЕВЧЕНКО: БУВАЛИ ВОЙНИ Й ВІЙСЬКОВІ СВАРИ

(Продовження з 5 с.)

Зради, які призвели до втрати Криму, і не тільки, багатожертовні битви на сході України нині є сумним доказом цього.

Але одним із найнебезпечніших ворогів державної незалежності та свободи народу, були і є «свої» зрадники та перекинчики, котрі, на жаль, водяться неперестанно. Будучи абсолютним суддею такого людинотворіння, Шевченко застосовує синекдоху, тобто вживає в множині їхні прізвища – «Галагани, і Киселі, і Кочубеї» – застерігаючи таким чином від постійної небезпеки повторної появи подібних казусів.

(Кисіль Адам (1580-1653) українського походження, політичний і державний діяч польської Речі Посполитої, активний захисник польського панування на Україні, представник Речі Посполитої у переговорах з Гетьманщиною, прихильник порозуміння з поляками...)

Кочубей Василь (1640-1709) українського походження, державний діяч, генеральний писар, генеральний суддя, наказний гетьман, лідер антигетьманської старшинської опозиції, страчений за донос Петру I на гетьмана Мазепу.

Три брати Галагани походили з української козацької старшини, поміщики; один брав участь у зруйнуванні Запорізької Січі, про двох Шевченко писав у поемі «Іржавець», одного називаючи «прилуцьким полковником поганим», а про останнього у повісті «Музиканти», бачучи власнович, як поміщик знущається над музикантами-кріпаками). (Інфо-нет)

Потрібно зокрема зауважити на вживання і власного іменника «Нагаї». Використовуючи подібність до прізвища татарського старшинського роду Ногаїв, жорстоких поневолювачів українського люду в середньовіччі, Шевченко уособлює жорстокість українських прислуг чужого самодержавця, носіїв нагайки, у прямому чи переносному значеннях!...

Чому накидались недруги на Україну? Відповідь поета лаконічна, але сугестивна: **«Було добра того чимало»**.

Час протікає невблаганно, а ті, що непоінформовані достатньо, якщо вживати сучасний евфемізм, вважають, що **«Минуло все»**, але мудрі застерігають, що хоч минуло **«та не пропало»**. Не пропало, тому що етико-моральні цінності знаходяться в Правдивих засадах людського життя-буття, а Шевченкова духовна спадщина в цілому є невичерпним джерелом цієї мудрості, яку він черпав з життя-буття та історії свого роду/народу й інших народів. Мудрість основана тільки на Правді, обидві отримуються і затримуються жертвним шляхом, але ведуть до справжньої волі і щасливої долі.

Український кріпак, козак чи справжній гетьман знали і наслідували цю випробувальну дорогу.

Зрадники чи перекинчики в своїй короткозорості неспроможні бачити далі власних меркантильно-огидних інтересів чи зрозуміти хоча б крихтину з життєвобуттєвого Порядку людського світу, і тому український поет-мислитель не марнує часу, аргументуючи явність, а вибухає проти них гомеричним сміхом-сарказмом-осудом: **«Остались шашелі: гризуть,/ Жеруть і тлять старого дуба...»** Алегорія побудована на підставі метонімії та трьох дієслів, на перший погляд синонімів, але кожне зокрема з глибоким значенням. Шашель, в даному контексті, має ознаку слабо-підлості, «сили», яка тільки в нерівній боротьбі може подолати лише ослабленого супротивника, символом якого тут є старий дуб. «Гризти» означає мотти, «жертви» означає бути наситним, а «тліти» – знищувати. Такі руйнівні «сили» відомі в історії українців!..

Але те, що відомо українському поету-мислителю і мудрій частині людського світу від Магабхарати до Ісуса Христа і від Нього донині, це незаперечний закон: Що Богом дане, те не можна знищити! Усі, хто пробував змінити суть цієї Правди, потерпів поразку!...

Дуб у рослинному світі – це дерево з найсильнішим корінням, з найпотужнішою силою відродження. Стовбур – це тлінна його частина. Тліючи та розкладаючись на первісні складові, він живить силу відродження власного коріння: **«А од коріння тихо, любо/ Зелені парості ростуть»**. Символіку цієї алегорії, цієї живої Боже-ственної картини невмирущості зайво уточняти!

У переносному значенні «старий дуб» означає і старий, дряхлий суспільний лад, невідповідний новим віхам історії. Іронія українського поета переходить в ідку сатири з того, що «людські шашелі» у їхній обмеженості не усвідомлюють власну причетність до знищення того державного устрою, який представляють, ненаситним визискуванням народу вони самознищуються, приготівляючи критичну масу суспільного вибуху: **«І виростуть; і без сокири/ Аж зареве та загуде,/ Козак безверхий упаде,/ Розтрити трон, порве порфіру,/ Роздавить вашого кумира,/ Людські шашелі»**. Звертає зокрема увагу синтагма «козак безверхий», в котрій прикметник допускає принаймні три значення: без даху, тобто без хати, тобто голий бідняк, без верхівки, тобто без провідної старшини (котра зрадила надію у визволення) та без коня, тобто зубожілий козак, без войовничого реманенту. Але в будь-котрому з варіантів у так означеного козака жевріє іскра волі, котру «людські шашелі» несвідомо, але сильно роздувають. Минуло тільки 57 років, а в історії це мить, і візіонерська перспектива

Шевченка втілилась в криваву жовтневу революцію, в котрій «трон», «порфіру» і «кумира» було вщент «розтрито»...

Ідка сатира українського поета переходить у безпощадний сарказм: **«Няньки,/ Дядьки отечества чужого!/ Не стане ідола святого,/ І вас не стане, – будяки/ Та кропива – а більш нічого/ Не виросте над вашим трупом./ І стане купою на купі/ Смердячий гній – і все те, все/ Потроху вітер рознесе»**. У саркастичному зверненні до «своїх» зрадників/перекинчиків Шевченко вживає метафору, побудовану на підставі засобу, якого в історії називають «троянським конем». Він вводить у це звернення старослов'янське слово «отечество», в значенні «батьківщина», сугеруючи гіркосумно кому служили тоді «свої» запроданці!...

Болючий осуд українського Праведного потрібно сприйняти і з певним нюансом: «Няньки, дядьки отечества чужого» були і, на жаль, будуть, але їхні вчинки, як пристрасно бажає він, стануть нарешті «притчами» очищення національної свідомості. В прямому зна-

Іван РЕБОШАПКА

ІСТОРИКО-ЛЕГЕНДАРНО-ЛІТЕРАТУРНЕ ВОСКРЕШЕННЯ ПОДІЙ ПЕРІОДУ ГОСПОДАРЯ ШТЕФАНА ВЕЛИКОГО

(Продовження з № 305)

У представлених в першій частині даної статті («Наш голос», № 305, листопад, 2019 р.) оповіданнях «Свято в Сучаві» та «У Чернівцях на перевозі» збірки Осипа Маковея «Пустельник з Путни...» йшла мова про Григорія Цамблака, Великого Мученика Святого Івана Нового (Сучавського) та про господаря Молдови Александра Доброго, а оглядом у теперішній другій частині цієї статті слідує трьох оповідань тієї ж збірки окресляться, в основному, три визначальні моменти діяльності племінника Александра Доброго – господаря Молдови Штефана Великого (1457-1504).

Постале на основі історичних інформацій, почерпнутих Маковеєм, хтозна (?) з яких румунських джерел, та правдоподібно, на багатющій усній легендарній молдовській традиції про Штефана Великого [обізнаність з нею Маковея – інше літературознавче питання – І.Р.], детально поданій головно у збірниках Кіріляну¹, Тудора Памфіле² та інших, оповідання «Пустельник з Путни», що дало назву збірці п'яти творів (1909 і 2019 років видання), постає перед читачем як художній авторський синтез [ідентифікація селективних даних оповідного дискурсу в «морі» даних народної усної традиції – це третє літературознавче питання – І.Р.], дискурс, в яко-

ченні «смердючий гній» збагачує родючість землі. В переносному значенні, це ті «смердючі зради», котрі потрібні тільки для того, щоб слугували родючості високих чеснот у міжлюдських чи міжнародних відносинах.

Останні два рядки вписуються в глибоко-освящений погляд Шевченка стосовно історичного просування народів. Особи чи різновидні структури, королівства чи імперії, якої матеріальної потужності не набули б, підпорядковуються невблаганному «тлінню» у часовому вимірі: **«А ми помолимося Богу/ І небагаті, невогні»**. Поняття Бога вживається українським поетом-мислителем в значенні Верховного Порядку і Правди, який діє постійно через людей для людей. Бути «небагатим» означає, напевно, бути чесним, правдивим і працюючим, а «невогні» – захищати те, що належить своєму роду/народу/батьківщині, так захищаючи і своє!..

Суть цієї таїни Шевченко дарує своєму роду, своєму «отечеству»!

му, як і в румунських усних і писаних творах, головну увагу Осип Маковей надає зустрічі Штефана Великого з преподобним Пустельником Даніїлом (рум. *cuviosul Daniil Sisastrul*). Даніїл народився на початку XV ст. у селі, що недалеко міста Радівці, шістнадцятирічним постригся у ченці в Радівецькому монастирі Святого Миколи. Згодом його було висвячено на священнослужителя, і через певний час він став звісним духовним пастирем. Незабаром переїхав до монастиря Святого Лаврентія біля села Віковул де Жос. Але прагнучи більшого спокою, він усамітнівся пустником у долині потоку Віцев (рум. *Vițeu*), що вливається у річку Путна, у безлюдній лісній зоні самотужно видовбав у скелі над потоком келію, де, на думку історика й фольклориста, академіка Дімітріє Дана, перебув двадцять років.

Згідно з відомими джерелами, тут відбулася зустріч Пустельника Даніїла з Штефаном Великим, тільки вказаний Маковеєм момент зустрічі не співпадає з румунськими джерелами, в яких вказується, що Штефан Великий прибув до Даніїла 1451 р., після того, як його батька Богдана II-го було вбито у битві біля Реусень (рум. *Reuseni*), і Пустельник Даніїл пророкував скорі його сходження на престол господаря Молдови, що дійсно збулося 1457 р., і заохочував боротися проти турків.

(Продовження на 8 с.)

ІСТОРИКО-ЛЕГЕНДАРНО-ЛІТЕРАТУРНЕ ВОСКРЕШЕННЯ ПОДІЙ ПЕРІОДУ ГОСПОДАРЯ ШТЕФАНА ВЕЛИКОГО

(Продовження з 7 с.)

За порадою Даніїла Штефан Великий пізніше спорудив (1466 р.) Монастир Путна, а ще пізніше, 1476 року, будучи переможеним у битві під Резбоєнь (рум. Războieni), навідався до Даніїла по пораду, як далі йому поступати³.

Сповнене поетичних відзнак зображення Маковеем обрання Даніілом відлюдного суцільно залісненого місця, «вирубання [у скалі] церковці на диво», знайомства з Штефаном Великим, «молодим ще, з гарним круглим лицем та з довгим волоссям чоловіком» [= портрет, співвідносний з румунськими усними портретами, але відмінний від портретів, які подали письменники Грігоре Уреке, Міхаїл Садовяну і ін. – *I.P.*], який вже був господарем Молдови (підкреслення н. – *I. P.*). Полюючи разом зі своєю військовою дружиною на «величезного тура», він попадає до Пустельника Даніїла, який дає йому, в основному, ті ж самі поради.

Запримітний момент оповідання, що в Румунії давно став хрестоматійним, а Маковеем по-художньому відтворений, – це момент обрання місця для спорудження Монастиря Путна – «стрілянням з лука», в чому беруть участь «постельник Красниш» [= дійсне ім'я, документально підтвержене румунським джерелом: це – двірник/придворник воєводського замку – vornicul Crasplăș, – якого в оповіданні «Як брат сестру продав туркам» представлено як бажаного жениха Олени, але який у битві 1476 року зрадив Штефана Великого, – https://ro.wikipedia.org/wiki/Ștefan_cel_Mare], беруть також участь, пише Маковей, бояри Дума Браєвич, Станчул, Штибор і Данилович [достовірні імена яких, можливо, слід би встановлювати у праці: Nicolae Stoicescu, *Curteni și slujitori*, Editura Militară, Buc., 1968, або в інших джерелах – *I.P.*], але їхні стріли попадають в землю, і тільки стріла Штефана Великого «застрягла в пень та й зломилася», після чого воєвода встановив: «Отут і буде престіл церкви...» Пустельник побажав йому здоров'я й пообіцяв: «Буду молитися, і Бог мене вислухає. Будуть тебе прославляти навіки, доки сонця на землі».

Саму дію спорудження Монастиря Путна по-художньому детально зображено Маковеем у слідуєчому оповіданні «Манолі», фабула якого вповні співпадає з варіантами румунської балади про спорудження монастиря в Арджеші (рум. Mănăstirea Curtea de Argeș): дев'ять мулярів на чолі з Манолієм десятим мурують,

але «що за дня зроблять, те вночі валиться», аж доки Манолі не пожертвує любу свою дружину, живою замуруючи в стіну монастиря. Для порівняльного літературознавства, зокрема для румунсько-українських літературних відносин цікаві такі питання, як, наприклад: ім'я головного майстра в румунів – *Manole* чи, як в Маковея – *Manoli*, або – *Manea*, в болгар – *Манол*, в сербів – *Гойко*. Маковей вважає його іспанцем («Емануїл Гомец або Манолі»), в інших джерелах він вважається вірменським архітектором з Ніаесії (рум. «arhitect armean Manoli din Niasia, – <https://www.histria.ro/aura-legendara-a-manastirii-curtea-de-arges>); описана Мако-

Путнянський монастир

веем дія знайдення під час полювання місця для побудови Монастиря Путна подібна до легенди про знайдення місця для побудови Монастиря Арджешу під час полювання господаря Волощини Няґоє Басараба [сплутуваного із загальновідомим в румунських легендах господарем Неґру Воде] разом з його придворними (<https://www.historia.ro.aura-legendara-a-manastirii-curtea-de-arges>); перенесення легенди про Монастир Арджеш із Волощини, узвичасного її ареалу побутування, і рідкісне, майже виімкове, її «пересадження» у північну Молдову, точніше, у Південну Буковину, і приурочення до постаті Штефана Великого завдячується, мабуть, тому фактові, що Штефан Великий, згідно з легендами та історією, після кожної переможної битви споруджував церкву в знак подяки Богові за допомогу. Арджеська легенда, приурочена до його постаті, побутувала в усній румунській традиції, була записана і надрукована 1904 р. в Брашові⁴.

Надто цікавим з кількох точок зору є зізнання Маковея: 1) легенду про звалища давньої церкви, що недале-

ко Монастиря Путна, йому розповів (якою мовою?) селянин, який «пас худобу недалеко за монастирем Путною», що засвідчує можливе її тамтешнє усне побутування; 2) Маковееві селянин-пастух, як арджеському воєводі Неґру Воде пастушок овець, показує «звалища якоїсь церкви». Дискурс Маковеевого оповідання відтворює румунський баладний дискурс, в якому використано навіть викристалізовані поетичні конструкції, наявні, наприклад, у варіанті «колумба-відкривача румунської балади» «Міоріца» класичного поета Васіле Александрі «Монастир Арджеша» («Monastirea Argeșului»)⁵. Так, наприклад, тотожною з румунською формулою згадуються монастирські будівничі:

Nouă meșteri mari,.../

Și Manole, zece,

Care-i și întrece... (V. Alexandri)://:

«...дев'ять великих майстрів і Манолі десятих, майстер над майстрами...» (Маковей). Спільною формулою виражено душевне полегшення майстрів, що дружина нікого з-поміж них не буде замурована:

Meșterii cei mari,

Calfe și zidari,

Mult se-nveseala.../

Iar Manea turba,

Mândra-și săruta,

În brațe-o lua,.../

Pe zid o punea

Și, glumind, zicea:

– Stăi, mândruța mea,

Nu te speria,

Că vrem să glumim...» (Alexandri)://:

«А майстри великі, дев'ять славних мулярчиків, побачили се і втішилися. Тільки Манолі зажурився, поцілував жінку, взяв її за руку, вивів на стіну високо, посадив на мур і каже: – Сядь собі тут, любко, і не бійся! Я тебе лиш так про жарт замурую» (Маковей). Подібно, як і в румунській баладі, зображено Маковеем смерть будівничих після воєводського наказу забрати «всі драбини і риштування»: не будучи спроможними злетіти на землю зробленими з драниць крилами, вони розбиваються, а Манолі теж хоче «піднятися на крилах», але почувши із стіни жалібний голос дружини [«Манолі, Манолі, майстре Манолі, мур мене давить, світ вже не бачу, смерть моя йде...» <рум.:

Manole, Manole,

Meștere Manole!

Zidul rău mă strânge!.../

Viața mi se stinge], в той момент «розум єго покинув, світ єму потемнів, все кругом нього закрутилося, він упав з мурів на землю й убився. А там, де він упав, ударило джерело, а в тім джерелі взялася солена вода – мабуть, від сліз гірких» (Маковей) <рум.:

Manea se pierdea,

Ochii-i se-nvelea,

Lumea se-ntorcea!.../

De pe coperiș

Mort bietul cădea!

Iar unde cădea,

Ce se mai făcea?

O fântână lină,.../

Cu apă sărată,

Cu lacrimi udată!

З паралельного представлення поетичних формул ключових моментів баладного конфлікту перекладеної чи зрезюмованої Маковеем балади напрошуються цікаві питання: 1) якою мовою розповів Маковееві селянин-пастух легенду чи такі її віршову баладну форму; 2) чи вона побутувала в українській народній «редакції» з тотожними румунськими поетичними формулами, 3) чи епізод із селянином-пастухом – Маковей домисел, створений за аналогією до епізоду про арджеського пастушка, 4) а чи Маковееве оповідання було створене на основі ґрунтового обізнання румунських прозових і поетичних (!) творів.

Інші питання підлягають належному спростуванню: поміщення Маковеем дії балади у Молдові періоду Штефана Великого не є поетичною ліцензією (відхилення від правил), як уважала Магдалина Куцюк (заперечення цього твердження – у вищеподаних у статті фактах), а «приписування» Маковеем Штефанові Великому «нелюдського вчинку» («acțiune inumană») зняття риштувань перед спуском будівничих з монастиря» автор не те що «нехотючи затюніює постать Штефана Великого», як «закидала» Маковееві та ж Магдалина Куцюк, а навпаки – збереженням узвичаєного баладного воєводського смертельного наказу Осип Маковей достовірно дотримався загально прийнятого баладного сюжету. Його незбереженням він був би спотворив цей твір, який, згідно з його інтерпретаціями, зокрема поетом і філософом Лучіяном Блаґою, вміщає в собі один з фундаментальних румунських міфів – міф про людську жертву заради створення невмирущих мистецьких шедеврів.

(Далі буде)

Примітки

1 Simion T. Kirileanu, *Ștefan cel Mare și sfânt. Istorie și cântece populare*, 1920.

2 Tudor Pamfile, *Mănunchi nou de povestiri populare cu privire la Ștefan cel Mare*, 1919.

3 https://ro.wikipedia.org/wiki/Chilia_lui_Daniil_Sihastrul.

4 Teodor A. Bogdan, *Ștefan cel Mare. Tradiții, legende, balade, colinde ș.a. culese din gura poporului*, Brașov, 1904.

5 *Poezii populare ale Românilor adunate și întocmite de Vasile Alexandri*, București, 1866. Використано видання 1965 р.

Іван КІДЕЩУК

ОЛЬГА КОБИЛЯНСЬКА НАРОДИЛАСЯ У «РАЮ МОЛДОВИ» ГУРА-ГУМОРУЛУЙ

1. Раннє дитинство у рідному Гуморі

Національний поет Румунії Михайл Емінеску, закоханий в чарівну красу і багатство Буковини, вважав, що містечко Ґура-Гуморулуй з навколишньою природою – «Найдавніший і найкращий куток нашого краю – рай Молдови» (Mihail Samilag, «Gura-Humoruului în imagini și cuvinte – 525 ani», Argument, Suceava, 2015 p.11/ Михайл Камілар, «Ґура-Гуморулуй у світлинах і словах – 525 років», Аргумент, Сучава, 2015, с.11).

Отже 27 листопада 1863 р. появилася на світ Ольга Кобилянська в румунському містечку Ґура-Гуморі, яке справді пишалося і пишасться неповторною красою, як і вся прекрасна Верховина, так звана нашим Лучафером «раєм Молдови». Воно розташоване на одноіменному міжгірському плоскогір'ї Ґура-Гумора, що простягається в долині, де зливаються річки Молдова та Гумора, між схилами злених гір Великих Обчин – Обчини Воронцу та Обчини Гумору. Саме тут знаходиться ключове перехрестя доріг, що ведуть на Захід із Сучави та Фелтічен через Кимполунг та Ватра-Дорней у Семигород, або з Фелтічен на північ через Солку, Радівці та Серет аж до Чернівців, і відстані в середньому 40 км між цими місцевостями влітку можна було подолати возом за один день, як не раз доводилось робити багатодітній родині Кобилянських, слідуєчи із батьком сімейства за посадовими призначеннями як австрійського урядовця з України в Румунію – з Галичини до Гумору, Сучави та Кимполунгу, а звідти знову в Україну, в Димку, що біля Глибокої та Чернівців.

Оця свята земля буковинських монастирів ще задовго до народження письменниці Ольги Кобилянської була окупована Австрією (з 1774 р.). Щоб захистити її від військових коливаний в Криму (Кримська війна 1853-1856), Франц Йозеф вирішив зупинити російські вторгнення фортецями та валами укріплень, які солідно розвивалися в Перемишлі, Стрию і на території Ґура-Гуморулуй, для чого було виділено значні кошти і залучено багато людей з Трансільванії та Галичини, коли, напевне, до Гумору попадає і батько майбутньої письменниці Юліан

Кобилянський. Після закінчення далекої війни в Криму австрійці зупиняють проект у фінальній фазі та розпродують людям будівельні матеріали, головно дерево, і місцевість починає активно забудовуватись. Коли в сім'ї Кобилянських появилася четверта дитина Ольга (1863 р.). Гумор не існував як місто, отримавши цей статус лише в 1904 р. Але письменниця Ольга Кобилянська у свої ранній творчості та в спогадах завжди вважала його містечком.

Перша письмова згадка про Ґура Гуморулуй датується 1490 роком, коли славний воєвода Штефан Великий дарує Воронцю селище Поляна Ґура Гумора, що належало монастирю Гумора (див. альбом «Ґура-Гуморулуй у світлинах і словах – 525 років», Сучава 2015, с. 28/29). У 1777 р., коли край вже був окупований Австрією, Поляна Ґура Гумора знову належала монастирю Гумора, і налічувала 33 хати та близько 40 жителів. У 1780 р. у ній проживало 125 сімей, серед яких були вже й українці з Галичини, поляки та євреї. На австрійських картах місцевість Ґура-Гумор появляється між 1785-1790 рр. В 1869 р., через шість років після народження Ольги Кобилянської, поселення налічувало 442 хати і 2690 жителів, а в 1904 р., коли Ольга Кобилянська переїхала жити в Чернівці, Гумора налічувала вже 4063 жителі й отримала статус міста.

Ольга Кобилянська народилася у неспокійні часи в неспокійній місцевості у звичайній хаті, яку винаймав її батько на вулиці, що веде до монастиря Гумора і носить його назву. Ніхто із дослідників-шукачів садиби Кобилянських не міг встановити точно, де мешкала родина письменниці, як доказує лісничий-інженер Ярема Онищук, син письменника Дениса Онищука, що у свою чергу був усиновлений рідним містом Ольги Кобилянської, що нагадувало йому зелень рідного Самушина, риболовлю у Дністрі та ігри з дітьми-однорітками, що змагались кидати камінці через ріку і кричали, щоб верталася луна: «Я ту-у-ут!»

Незважаючи на буремні часи, Ользі Кобилянській пощастило народитись і зростати у цьому земному раї між лісами й долинами, де зливаються ріки Гумора та Молдова. З маленької дитини вона вдивлялась та

слухала природу чи то з вікна, чи то прогулюючись до підніжжя гір, пізнавала та захохувалась у чарівні краєвиди, захоплювалась земними чарами і цілющою красою квітів, трав та смерек, заслуховувалась пташиними співами, сюрчанням цвіркунів, дзюрчанням потоків, які глибоко закарбовувались у підсвідомості майбутньої письменниці, щоб пізніше вилити їх у невмирущі описи живої природи Кимполунгу, про які зачарована Леся Українка писала німецькою мовою «Браво, пані Ольго! Це ж – мистецтво!».

Відсутність природної символіки тодішнього містечка Ґура-Гумора у прозі Кобилянської пояснюється тим, що вона провела там раннє дитинство і, будучи п'ятилітньою дитиною, не могла пам'ятати місця з їх специфікою та назвами. Місцевість Ґура-Гумора закарбувалася у пам'яті дитини безіменними і безкраїми лісами та горами, які в її свідомості почали набирати ідентичності, коли десятирічна Ольга мандрувала схилами Кимполунгу, де гори й долини пишасться буйнолистою зеленню кущів, дерев та трав, біля столітніх ялиць, що стережуть вершини Рунгу, Магури і далі по масиву Рарев, або ще пізніше по околицях Молдовиці, на багатства яких зазіхали ненажерливі австрійські колонізатори та їх найманці, йдучи битвою проти життєдайної природи (див. «Битва»).

Сьогодні вся українська спільнота Буковини, де провела своє життя велика письменниця, зацікавлена віднайти рідний будинок письменниці, щоб створити меморіальну садибу. Але таку справу треба було почати бодай півстоліття тому, бо тепер здійснити її, здається, неможливо. Відомо, що хата Кобилянських була в тихому куці на півдороги в Гуморський монастир, приблизно на відстані трьох кілометрів від захисного бар'єра австрійських укріплень, на краю тодішньої місцевості біля смерекового лісу, де простягалися сади й городи. До цієї справи, як ми вже згадували, долучився Ярема Онищук, який бере активну участь у культурному житті Гумору.

14 листопада 2003 р. українська громада Буковини на чолі із СУР та у співпраці з Чернівецькою держадміністрацією відкрили пам'ятник-погруддя письменниці у мініпарку Ґура-Гумору. Щорічно вкінці падолиста в цьому скверіку відбуваються заходи, приурочені до дня народження Ольги Кобилянської, в яких беруть участь лідери СУР Буковини та Бухаресту, представники Посольства України в Румунії, колишнього Генконсульства України в Сучаві, мерії Ґура-Гуморулуй, Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича та Сучавського

університету ім. Штефана Великого, Спілок письменників України та Румунії, товариства Україна-Румунія, музею Ольги Кобилянської, Чернівецької та Сучавської держадміністрації, а також буковинські художні колективи із Чернівеччини і Сучавщини. Ще у '50-х роках минулого століття була заснована Міжнародна комісія з питань дослідження життя і творчості письменниці на чолі з директором музею Ольги Кобилянської Володимиром Вознюком, істориком Миколою Чередариком та письменником Юрієм Луканом, до якої пізніше долучився й Ярема Онищук. Про дослідницькі здобутки діючої комісії була видана в Чернівцях біографічно-краєзнавча монографія «Буковинські адреси Ольги Кобилянської» (2006), де вміщене дослідження, у якому визначається, – пояснює інженер Ярема Онищук, – що родина письменниці проживала на вулиці Менестіря Гуморулуй в будинку № 129 з городом до лісу, де тепер стоять новобудови № 102/104/106 по вулиці Шоймулуй, яка розбудовується з 60'-х років. На тему пошуків місця помешкання Кобилянських Ярема Онищук надрукував у журналі українських письменників Румунії «Наш Голос» (№ 175, січень, 2009, с.8-11) результати своїх розвідок «Де стояв дім Кобилянських?»

Головне є те, що нова розвідка підтверджує висновки директора Володимира Вознюка, можливо, з невеликим відхиленням 50-100 метрів від місця, встановленого в результаті розшуків, здійснених колишнім головою СУР Буковинського округу, нині покійним письменником Юрієм Луканом, який уточняв, що хата Кобилянських не існує від Другої світової війни, а чи знаходилась вона на вулиці Менестіря Гуморулуй, яку із 1960-х років перейменували на вулицю Ольги Кобилянської, чи на сучасній вулиці Шоймулуй, важко сказати, хоч всі висновки ведуть до вищезгаданих новобудов недалеко підніжжя гір. Ці дані можуть послужити причиною для перейменування вулиці Шоймулуй на вулицю Ольги Кобилянської, як пропонує Ярема Онищук, і повернення колишній вулиці Менестіря Гуморулуй її історичної назви. Саме тут, поблизу скверика Ольги Кобилянської, де височить біле-пребіле погруддя письменниці, до якого ведуть дерев'яні ворота «Українсько-румунської дружби», вирізблені народними мотивами, куди щорічно входять цінителі «Гірської Орлиці» святкувати її ювілей, СУР у співпраці з Україною могли б заснувати меморіальний музей класика української літератури Ольги Кобилянської.

(Далі буде)

ОГОЛОШЕННЯ • ОГОЛОШЕННЯ • ОГОЛОШЕННЯ ФЕСТИВАЛЬ-КОНКУРС МИСТЕЦТВ «ЮНІ УКРАЇНСЬКІ ТАЛАНТИ РУМУНІЇ»

Союз українців Румунії організовує IV-ий випуск Фестивалю-конкурсу «Юні українські таланти Румунії»

МЕТА ТА ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФЕСТИВАЛЮ-КОНКУРСУ:

Відродження, збереження і розвиток української культури в Румунії.

Виявлення юних талантів, встановлення творчих контактів між учасниками, обмін досвідом.

Створення умов для підтримки та розвитку дитячої та юнацької творчості.

ВІКОВІ КАТЕГОРІЇ:

I категорія – 6-9 років / 0-4 класи;

II категорія – 10-13 років / 5-8 класи;

III категорія – 14-17 років / 9-12 класи;

IV категорія – 18-30 років / студенти та українська молодь Румунії.

НОМІНАЦІЇ:

Література:

1. поезія (2-4 поезії);
2. коротка проза (2-4 сторінки);
3. есе (2-4 сторінки).

Тексти на конкурс подаються на аркушах формату А4, надруковані шрифтом Times New Roman розміром 14 пунктів з міжрядковим інтервалом 1,5 пункти. Розмір віршованого тексту повинен бути не більше однієї сторінки.

Живопис:

1. Класичний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню (оголена натура), анімалістика, архітектурний живопис (2-4 роботи).

2. Експериментальний живопис: пейзаж, портрет, натюрморт, акварельний живопис, жанрова картина, езотерика, естетика ню (оголена натура), анімалістика, архітектурний живопис (2-4 роботи).

3. Графіка (2-4 роботи).

Всі роботи повинні мати етикетку-опис: прізвище, ім'я автора (співавтор); назва твору; техніка створення; розмір (висота x ширина); дата створення.

Вокальне мистецтво

1. Солісти, дуети: естрадний вокал; народний вокал; академічний вокал; джазовий вокал.

2. Інструментальна музика: скрипка, віолончель, баян, акордеон, гітара, фортепіано, духові інструменти.

3. Оригінальне мистецтво: художнє читання, естрадні мініатюри і т. ін.

Перевага віддається майстрам української літератури (проза, поезія, уривки з вистав).

Для участі записи подаються на цифрових носіях (USB флеш-накопичувачі, CD-диски), чи висилаються в електронному форматі. Цифрові носії повинні містити тільки 2 конкурсних треки, обов'язково української пісні чи інструментальної музики.

Просимо всіх бажаючих взяти участь у конкурсі надсилати оригінали чи копії робіт з поміткою «Pentru concurs» на адресу: Uniunea Ucrainenilor din România, str. Radu Popescu, nr. 15, sect 1, București, а також і в електронному форматі (e-mail: trona2007@gmail.com), до 15 червня 2020 р.

НАГОРОДЖЕННЯ:

Найвища нагорода – Кубок Гран-прі фестивалю, диплом Гран-прі фестивалю та грошова премія.

Перші місця будуть нагороджені іменними кубками фестивалю, дипломами та грошовими преміями.

Другі та Треті місця будуть нагороджені дипломами та медалями фестивалю і грошовими преміями.

Усі учасники отримають грамоту за участь у фестивалі та 3 книги, видані Союзом українців Румунії.

Конкурсні твори оцінює журі (письменники, художники, артисти, діячі культури і мистецтв) за 10-бальною шкалою, на основі результатів голосування журі складається рейтинг і розподіляються місця в кожній номінації, а також по вікових категоріях.

Остаточний склад журі затверджується Комісією з питань культури Союзу українців Румунії за 10 днів до початку Фестивалю-конкурсу.

Рішення журі оформляються у вигляді протоколу, є остаточними і оскарженню не підлягають.

Переможці конкурсу беруть участь у гала-концерті. Питання з проведення фестивалю-конкурсу надсилайте на адресу trona2007@gmail.com

Телефони оргкомітету 021 222 07 37; 0751 109 169 (контактна особа – Михайло Трайста).

30-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

19 грудня 2019 року в Бухаресті відбулися заходи, приурочені до 30-річчя від заснування Союзу українців Румунії.

На офіційному урочистому відкритті заходів виступили представники Парламенту, Уряду, Міністерства культури, Міністерства національної освіти Румунії, Посольства України в Румунії, Українського православно-вікаріату, Європейського конгресу українців,

Всесвітньої координаційної ради України, представники обласних державних адміністрацій України, українських організацій Республіки Молдова та Греції, які привітали Союз українців Румунії з ювілеєм, дали високі оцінки його діяльності й торкнулися аспектів співпраці з СУР.

Були також прочитані вітальні листи Президента Світового конгресу українців Павла Грода та Міністра закордонних справ України Вадима Пристайка.

У продовженні відбувся круглий стіл, приурочений темам створення СУР і його 30-річній діяльності, в якому взяли участь засновники СУР, члени проводу і голови повітових філій СУР.

Хвилиною мовчання вшанували пам'ять засновників Союзу українців Румунії, які відійшли у вічність.

У другій частині події відбувся святковий концерт за участі художніх вокальних і танцювальних колективів та солістів, які діють при повітових філіях Союзу українців Румунії.

Із нагоди 30-річчя Союзу українців Румунії були вручені «Ювілейні плакети» засновникам СУР, активним членам СУР, установам, з якими співпрацює СУР.

Повертаючись до історії, пригадаємо, що Союз українців Румунії був заснований одразу після Грудневої революції 1989 року. Основою для його створення СУР стала редакція газети «Новий вік» (сьогодні «Вільне слово»), довкола якої згуртувалась українська інтелігенція Бухареста. Пригадаємо імена засновників Союзу українців Румунії: Микола Корсюк, Іван Ковач, Ірина Ковач, Корнелій Ірод, Юлій Лазарчук, Михайло Михайлюк, Іван Ребошапка – які й сьогодні активно працюють на українську справу, а також тих, що відійшли у вічність: Оріся Хортик, Богдан Івашко, Кирило Куцюк-Кочинський, Ігор Лемний, Ірина Левинська, Євген Мигайчук, Іван Мінтянський, Іван Мойсюк, Микола Олексюк, Теофіл Ребошапка, Корнелій Регуш, Іван Серединчук, Степан Ткачук і Сильвестр Загородний – їх імена назавжди залишаться в пам'яті українців Румунії.

Редакція «НГ»

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

ІЗ КНИЖКОВОГО ПОТОКУ – 2019

Іван Лібер. Переможці (Автобіографічна повість)

Бухарест: RCR EDITORIAL, 2019. – 230 с.

Повість Івана Лібера «Переможці» належить до жанру автобіографічної прози, в якій вдало поєднано два стилі – художній та документальний. Треба підкреслити, що таких творів в українській літературі Румунії вкрай обмаль. З цього ряду можна назвати хіба що повість Дениса Оніщука (1901 – 1975) «На шляху життя», яка охоплює події другого десятиліття ХХ ст., а також його «Спомини». Обидві книги вийшли вже по смерті автора у 2008 і 2013 рр. Із сучасних українських авторів Румунії жанр мемуарної прози активно розробляє Корнелій Ірод, публікуючи уривки з неї на сторінках «Нашого голосу». Значний елемент автобіографічного містить проза Михайла Михайлюка, особливо романи «Не вір крику нічного птаха» та «Міст без поруччя».

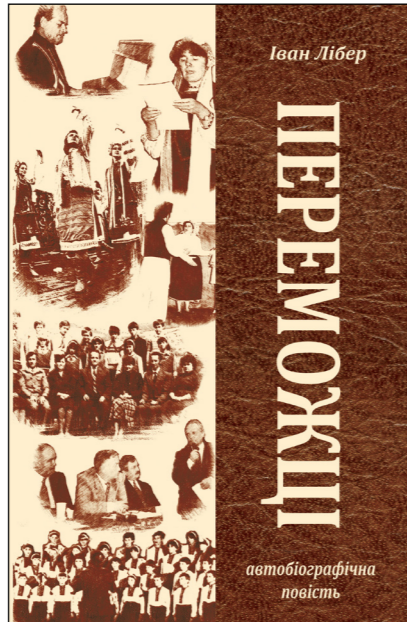
Відродно, що до жанру автобіографічного твору звернувся й Іван Лібер, людина надзвичайно авторитетна, глибоко інтелектуальна й інтелігентна, добре знана як композитор, диригент, культурно-освітній і громадський діяч. Зрозуміло, що йому є що згадати як із власного життя, так і з історії держави. Підкреслюю, що автобіографічна й мемуарна проза надзвичайно важлива для пізнання сучасними поколіннями окремих віх історії Румунії загалом та історії української громади в ній зокрема. Тому з жанрово-тематичного погляду твір Івана Лібера надзвичайно актуальний для сьогодення. Водночас зауважу, що й художній його рівень доволі високий, і, на мою думку, і змістом, і стилем він приверне увагу літературознавців і широкого читачького загалу.

Повість Івана Лібера «Переможці» охоплює порівняно невеликий історичний період (1943-1952 рр.) – мабуть, один з найважливіх в історії Румунії, зумовлений воєнним лихоліттям і часом повоєнної відбудови країни. В центрі подій твору – молодь з її прагненнями в умовах неймовірно суворої дійсності, голоду й

холоду, здобути освіту й прислужитися рідному народові й державі. Треба передовсім відзначити в цьому контексті назву повісті як цілком виправдану, адже попри життєві негаразди молодь та її наставники вистояли, стали переможцями в грізному двобої. Особливо показовим тут видається епізод, у якому йдеться про перший самостійний виступ учнівського хору під керівництвом тоді ще зовсім юного диригента Івана Лібера. Цей успішний дебют захоплено привітав професор музики Митринюк, сказавши: «Ви в мене переможці!». Відтак для героїв повісті прийшло чимало інших професійних перемог. Отже, заголовок повісті «Переможці» – це своєрідний мікро-текст, який колоритно розкриває зміст усього макро-тексту. Тому доречним сприймається додаток в кінці твору – короткі біографії про переможців, друзів і колег Івана Лібера. Доречно, що в цьому переліку подано відомості й про самого автора повісті – одного із цих переможців.

Основна сюжетна лінія повісті «Переможці» пов'язана із розповіддю про учня Ужгородської та Сігетської гімназій, випускника педагогічної школи, а відтак – початкуючого шкільного професора Івана Лібера. Уже в дванадцять років він нарівні із батьками почав працювати по господарству, а після відходу тата на фронт весь тягар домашньої роботи ліг на його дитячі плечі. Хлопчина не раз опинявся віч-на-віч із матеріальними нестатками, різними життєвими труднощами, але завше із цього протистояння він виходив переможцем завдяки працьовитості й цілеспрямованості.

Твір приваблює багатьма хвилюючими епізодами, в яких сповна розкривається людський характер, психологія наполегливої особистості, яка долає неймовірні труднощі і добивається бажаного результату, демонструючи при цьому власні найкращі якості – працелюбність, повагу до батьків і старших,

порядності і гідності. Відзначу тільки один з них – очевидно, найбільш захоплюючий і хвилюючий. Гім-назистові, гнаному голодом і безгрошів'ям, доводиться пішки пройти п'ятдесятикілометровий шлях із Сігета до рідного села. Завершальну його частину він змушений подолати вночі, під час грози. Йому лячно, боязко перед можливим нападом розбійників, але перед ним – конкретна ціль, і він добивається її, стає переможцем у цьому своєрідному двобої. Правда, не обійшлося без допомоги доброзичливого односельчанина. Крім того, у повісті чимало й інших повчальних історій, цікавих насамперед для учнівської і студентської молоді.

Інтригує у творі й любовна лінія. Йдеться про історію кохання Яринки й Іванка, яка несподівано завершується нещасливо – дівчина, щиро кохаючи хлопця, відмовляється вийти за нього заміж. Мабуть, читачеві захочеться дізнатися більше про цей випадок, про причини того, що сталося, довідатися про те, як склалися подальші життєві долі закоханих.

Вважаю, що повість «Переможці» читачі сприймуть із цілковитим зацікавленням, а для окремих з них вона, цілком можливо, стане імпульсом для написання власних творів, побудованих на автобіографічному матеріалі. А від автора «Переможців» чекатимемо нових оповідей з історії його життя.

Оксана ТАЛАБІРЧУК, Ужгородський національний університет

Поетика оповідання «Нуця» Івана Ковача

**Як пощастило дівчині в сімнадцять,
в сімнадцять гарних, неповторних літ!
Ти не дивись, що дівчинка сумна ця.
Вона ридас, але все як слід.**

Ліна Костенко

Проза письменників українського зарубіжжя сучасного періоду маловідома широкому загалу, зокрема на теренах материкової України, та недостатньо належним чином. Певною мірою незвіданою для науковців та читачів, незважаючи на територіальну близькість, є й українська література Румунії. Тож цілком закономірною постає необхідність ґрунтовного дослідження творчості багатьох письменників українського зарубіжжя, до яких належить і доробок Івана Ковача.

Іван Ковач – український письменник, перекладач, редактор, член Спілки письменників Румунії та України. Дебютував як поет у 1966 році на сторінках часопису «Новий вік» («Вільне слово»). З того часу вийшла друком низка збірок його поезій – «Поезії» (1972 р.), «Рівнодення» (1975 р.), «Зав'язь» (1978 р.), «Диво» (1981 р.), «Життя без ком» (1985), «Остаточні світанки» (1988 р.)¹. Як прозаїк автор заявив про себе окремою збіркою новел «Явір, що в полі одинокий» у 1974 році, згодом опублікував повість «Чуга», яка

була удостоєна премії Спілки письменників Румунії (1977 р.), та збірку малої прози «Оранжева балада та інші новели» (2006 р.).

Михайло Михайлюк, аналізуючи прозу письменника, слушно зауважив: «щоб зрозуміти прозу Івана Ковача, навіть захопитися нею, треба неодмінно добре знати його поезію, він бачить дійсність очима поета, у новелах вага ліричної емоції – найголовніша й визначальна з художнього кута зору»². Це міркування повною мірою простежується і в оповіданні «Нуця», де лірична насиченість тексту виражена емоційною наснаженістю речень, що передають внутрішній стан дівчинки Нуці – трепетне переживання нею першого кохання як осяяння душі.

Тема кохання одна з провідних у світовій літературі та належить до кола так званих вічних тем, що розкривають загальнолюдські проблеми, які постають у творах на основі відображеного життєвого матеріалу. Прекрасне почуття кохання приходиться до людей у різному віці, проте сильним емоційним переживанням чи навіть потрясінням майже кожної особистості є відчуття першого кохання, яке, як правило, виникає у підлітковому чи юнацькому віці та залишає слід у душі на все життя.

(Продовження на 16 с.)

¹ Просвіт. Антологія короткої української прози з Румунії. Упоряд., передм., дані про авторів М. Корсюка. Том 2-ий.

Бухарест, 2009. С. 216.

² Просвіт. Там само. С. 156.

Поетика оповідання «Нуця» Івана Ковача

(Продовження з 15 с.)

Сюжет оповідання простий та відтворює події невеликого часового проміжку – власне описується лише один світанок із життя Нуці. Дівчина крадькома виходить з будинку, щоб прочитати та заховати у дуплі свій перший любовний лист. Сповнена емоцій, вона повертається додому й хвилюється, щоб мати не помітила її почуттів, не дізналась про її таємницю.

Хронологічний виклад подій розкриває перед читачем складний внутрішній світ переживань героїні, що підсилюється описами природи. На світанку дівчина тихенько виходить з хати і спускається стежиною з гори. Влучною художньою деталлю автор підкреслює час доби: «Нуця вийшла з хати, поклала на плечі свіжі ранні зорі й пішла придивлятися до горизонту»³. Значне змістовне навантаження у оповіданні має психологізм зображення, за допомогою якого пізнається характер Нуці. Шлях від будинку до дерева сповнений для неї хвилюванням: «Йй тяжко, неначе все небесне прозріння було для неї тягарем. Зорі наближались густішими, неспокійними. На горизонті сонце палахкотіло музикою. Колотилися думки і колотилася кров, оминаючи серце»⁴. Поступово наростаюча напруга оповіді свідчить про те, що дівчина прагне щось приховати, мимовільно складається враження, що вона крадеться, мов злодій. Підтвердженням цього виступає й природа, що ніби змовилась проти неї, намагається завадити дівчині досягти мети: «Вітер підвіває її каштанове волосся, як паруси. Нуцю непокоїть горизонт... Йй здається, що він закарлючвся, наче незграбною рукою намальований. ... І раптом небеса задубоніли, закіптюжилися водночас. Одначе, Нуця спускається стежиною далі, як щойно зірвана рожа»⁵. Таким чином, дівчина проходить певну ініціацію, вона повинна здолати ряд перепон, щоб перейти у дорослу вікову групу: «Нуця зупиняється перестрашена – грізна, осліплююча блискавка перетяла їй шлях, огорнула її полум'ям, як веретено»⁶. На символічність шляху Нуці як обряду ініціації вказують і її думки: вона пригадує батьківський дім та розповіді матері про коліску, у якій її, тоді ще малу дитину,

ніжно заколисував дід. Микола Бердяєв відзначав, що «Таинство любви – выше закона и вне закона, в нем выход из рода и родовой необходимости, в нем начало преображения природы»⁷. Слушність цього міркування простежується і в думках Нуці, які засвідчують, що вона уже виросла та готова вийти з-під опіки рідних. Тож дівчина не лякається ні грому, ні блискавки, бо для неї початок цього дня – чудовий, сповнений незвичайних для неї відчуттів: радість і страх переплітаються із сумом, у думках панує «щасливе безглуздя» та «добрий дур».

Сюжетно суттєвим чинником твору виступає опис природи, який підсилює напруженість ситуації та водночас дисгармоніює з настроєм Нуці. Природа творить тло, на основі якого відбувається подія: описи розгніваного неба, пориви вітру подібно до різних казок та міфів, створюють ситуацію виникнення рубіжного стану, за яким слідує перехід у новий статус героя, як правило – перетворення з дитини у дорослого. Про те, що головна героїня ще зовсім юна, свідчить і заголовок твору «Нуця», адже це ім'я є варіантом, здрібніло-пестливою формою жіночого імені Ганна, та виражає емоційно-експресивне відношення⁸. Мати, звертаючись до дочки, використовує пестливу форму цього імені Нуцька, що також свідчить про ставлення до неї як дитини.

В оповіданні спостерігаємо своєрідну рамку більшої сюжетів, що містять модель ініціації: невелика подорож дівчини, власне її відхід та повернення додому в часових та просторових межах одного ранку, яка, однак, оновлює її. Внутрішнє піднесення дівчини поступово спадає під впливом незбагненого їй дощу: «Кирпата Нуця найбільше дорікає погоді. Йй дивно, що нині мусить дощити. Нуця впадає у сум... ненавидить сльоту»⁹.

Художньою деталлю, навколо якої побудований увесь текст, яка є імпульсом до виникнення у душі героїні шквалу переживань, виступає лист. Навіть не розкриваючи змісту листа, Івану Ковачу вдається за допомогою художнього психологізму передати його настрій та вплив на емоційний стан дівчини. Читач мимоволі здогадується, що лист любовний:

«Нуця виймає із пазухи маленький білий пом'ятий конвертик. Це вона ховала його куди лиш попало від матері. Вона безпорадно зітхає й тремтливими руками, радіючи, майже немилосердно, розриває конверт. Розкладає складеного листка – швиденько перечитує»¹⁰. У творах лист, як правило, виступає одним із засобів характеристики персонажа, своєрідною формою його самовираження. У цьому оповіданні сам факт наявності листа окрилює дівчину, стає поворотним моментом її життя. Автор чітко описує реакцію дівчини на його зміст, використовуючи непряму форму психологічного зображення: «Йй погляд і щоби щасливо іскряться, запалюються. У задубілих суглобах стукає кров, розвиваючи артеріальні гати»¹¹. Нуця ховає лист у дупло дерева, боячись навіть подумати про те, що його хтось знайде.

Згідно з міркуванням М. Бердяєва «Любовь – это таина двух»¹², для Нуці її кохання це також таємниця: «Нуця не дасть знати про свою тайну. Вона заколише свою казку, обніме її і застогне, навіть зариде, як тому годиться. Нуця ж – душа. Кипляча, заклопотана»¹³. У цьому описі можемо простежити й таку рису характеру дівчинки як емоційність, що водночас є й ознакою емоційності української душі. Адже як відзначав Є. Онацький, саме українська емоційність може стати творчою силою, яка надає життєздатності та талановитості нашому народові¹⁴. Радість Нуці затьмарює лише страх бути викритою, вона боїться розповісти про отриманий лист та свої почуття матері. Як відомо, «жінка-мати має особливе значення в ментальності українців»¹⁵, саме вона займається вихованням дітей. В українських сім'ях, так традиційно склалося, не заведено та й інколи неприпустимо було розмовляти про інтимні стосунки, отже не дивно, що Нуця страшилась осуду та несхвалення матері: «Нуця від радощів слізьми обливається. От аби мати лише не побачили... [...] Нуця кидається в хату, наче винувата, особливо перелякана. Аби лиш якось обійшлося...»¹⁶. Тож ця ситуація торкається й проблеми взаємин батьків і дітей, а саме морально-етичних питань виховання. Для дівчини важливо зберегти свою цноту, бути хо-

рошою господинею та берегинею домашнього вогнища, на що й натякає автор: «Нуця пригинається і скаче у двері – безневинна – й недовірко поглядає на маму»¹⁷. Однак хвилювання дівчини виявляється марним: мати, заклопотана власними справами, не помічає змін у поведінці дочки та, після формального запитання, де вона була, одразу дає їй завдання поратися по господарству. Тож оповідання завершується щасливо, або ж ініціація пройдена успішно: «Нуця іде мовчки, з клопотом, накопиченим у грудях. Йй серце купається в радісних прісних гірських водах. В неї уже справжній любовний лист, а це найголовніше!»¹⁸.

Отже, Іван Ковач в оповіданні «Нуця» створив художньо-переконливий образ юної дівчини. Крізь призму письменницької суб'єктивності, він осмислив тему першого кохання та розкрив її вплив на становлення персонажа. Використовуючи художню форму психологізму, автор розкрив особливості характеру неповторної людської особистості, зумівши виокремити з типової проблеми любові і переживання зародження почуття.

Література

Бердяев Н. *Эрос и личность: Философия пола и любви*. СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2006. 224 с.

Онацький Є. *Українська емоційність. Українська душа*. С. 5-12. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1579/file.pdf>.

Павелко С. П. *Неофіційні жіночі найменування в антропоніміконі Гуцульщини*. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/01/Pavelko6.pdf>.

Просвіт. *Антологія короткої української прози з Румунії*. Упоряд., передм., дані про авторів М. Корсюка. Том 2-ий. Бухарест, 2009. С. 153-212.

Українська діаспора: літературні постаті, твори, біобібліографічні відомості. Упорядк. В. А. Прохасової. Донецьк: Східний видавничий дім, 2012. С. 216.

Цимбалістий Б. *Родина і душа народу. Українська душа*. С. 26-43. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1579/file.pdf>.

¹⁰ Просвіт. Там само. С. 172.

¹¹ Там само.

¹² Бердяєв Н. Там само. С. 69.

¹³ Просвіт. Там само. С. 172.

¹⁴ Онацький Є. *Українська емоційність. Українська душа*. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1579/file.pdf>.

¹⁵ Цимбалістий Б. *Родина і душа народу. Українська душа*. С. 37. URL: <http://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/1579/file.pdf>.

¹⁶ Просвіт. Там само. С. 173.

¹⁷ Там само. С. 174.

¹⁸ Просвіт. Там само. С. 174

³ Просвіт. Там само. С. 171.

⁴ Там само.

⁵ Просвіт. Там само. С. 172.

⁶ Там само.

⁷ Бердяєв Н. *Эрос и личность: Философия пола и любви*.

СПб.: Издательский Дом «Азбука-классика», 2006. С. 134.

⁸ Павелко С. П. *Неофіційні жіночі найменування в антропоніміконі Гуцульщини*. URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/01/Pavelko6.pdf>.

⁹ Просвіт. Там само. С. 173.

Оксана ТИХОВСЬКА, Ужгородський національний університет

МІФОЛОГІЗМ ПОВІСТІ МИХАЙЛА ГАФІЇ ТРАЙСТИ «У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ»

(Продовження з № 306)

Анджея лякає смерть, він хоче жити вічно, а це під силу тільки його демонічній сутності. Він не тільки не хоче позбутися своєї здатності перетворюватися на вовка, але й прагне її та вічність розділити з обраною ним жінкою: «він зробить її безсмертною, тому що сам безсмертний» [9, с.170]. Унаслідок цього, на думку художника-перевертня, його обраниця стане безмежно щасливою. У повісті «У ніч на Святого Андрія» казковий мотив порятунку героя від прокляття, що перетворило його на тварину, трансформується в сюжетний хід порятунку людини від смерті через прилучення до когорти вовкулак та демонічних сутностей. Першим кроком до безсмертя Дарки стає її портрет, намальований Анджеєм. Художник-перевертень розмірковує про вічність і швидкоплинність людського життя й жіночої краси, він хоче, щоб Дарка назавжди залишилася такою прекрасною. Сам він теж прагне безсмертя й тому залишається вовкулакою. «Міг відмовитись будь-коли і стати знову смертним, тоді зміг би насолоджуватися душевним спокоєм, який дає кожному віруючому церква, ікони і молитви...» [9, с.175], однак «йому було достатньо думати про старість, щоб більше не бажати нічого, окрім того, що в нього було, – безсмертя. Старість йому здавалася жахливою, потворною і собачою» [9, с.175].

Згідно з народними віруваннями, людина-перевертень може позбутися своєї вовчої подоби кількома способами: «вдарити (тричі?) [себе – О.Т.] ліщеним прутиком-однолітком» [4, с. 28], хтось може «перевести вовкулаку через хомут або тричі ударити перевеслом чи змусити тричі перекинутися через голову. Кажуть також, що на шиї кожного вовкулаки висить мотузка, розрізавши чи розірвавши яку, можна перетворити його на людину» [4, с.28]. Інформація про те, який із цих способів міг би допомогти Анджею стати звичайною людиною, у тексті повісті відсутня. М. Трайста дає читачеві можливість самостійно вибудувати у своїй уяві можливий хід подій. Своєрідна «недосказаність», огортає ще більшим ореолом

таємничості образ загадкового художника, містифікує його.

Продовження історії про закоханого перевертня і його жертв ми знаходимо в третій частині повісті, тут події розвиваються вже в середині 80-х років ХХ століття, за панування соціалістичного режиму в Румунії. Барба Драгун, герой-оповідач, є викладачем румунської мови й літератури однієї із сільських шкіл Мараморощини (де більшість населення гуцули). Сама школа розташована в роносзейському замку, з яким були пов'язані події попередніх двох частин повісті. Саме в третій частині вмотивовуються не зрозумілі й, на перший погляд, не пов'язані смерті героїв, про які йшлося в другій частині твору. Вчитель Барба отримує настанову від керівництва – не зважати на повір'я та забобони й боротися з релігійними віруваннями, але йому судилося зовсім інше – він стає свідком багатьох подій, які не мають раціонального пояснення. Барба проводить самостійне розслідування загадкових смертей, що відбулися у роносзейському замку в ніч на Святого Андрія протягом цілого ХХ століття. І саме через його світосприйняття читач може зрозуміти, як пов'язані між собою всі містичні події, що мали місце в ніч на п'ятницю 13 грудня. Барба дізнається про інші обставини вбивства Анджеєм Дарки та Анталі: «Лукаш, брат Дарки, стрибнув на перевертня-вовкулаку і ціною життя встромив йому срібного ножа в серце. Так погинули в одну ніч всі четверо молодих людей. Тоді вбита горем мати Дарки та Лукаша прокляла замок, щоб кожної ночі на Святого Андрія хтось пожертвував життям за погибель її дітей» [9, с. 247]. Таким чином, мотив прилучення перевертнем своїх жертв до світу демонів доповнюється мотивом прокляття.

Після смерті Анджея, Дарка, Анталь і Лукаш продовжують своє існування на межі світів і повертаються у світ людей лише раз на декілька років – у п'ятницю тринадцятого грудня. М. Трайста проектує на своїх персонажів народні уявлення про дводушників: Дарка, Анталь і Лукаш через укуси перевертня уподібнюються до нього – отримують безсмертну

демонічну душу. В уявленнях українців Закарпаття смерть дводушника відрізняється від смерті звичайної людини: «Коли помре дводушник, його чиста душа йде «там, де собі заслужить». Душа нечиста стає «упирем». Затримується подекуди в гробі, інколи в різних недоступних місцях, над водами, в хащах, пустинях і т. д. Є дуже злим. Кого зловить – виссе кров, уб'є, втопить. Має велику силу робити людям шкodu, в основному під час слабкого і нового місяця, від 9 години до першого співу півнів. Інколи нападає зараз після смерті на людину і худобу» [6, с. 40]. У світлі таких народних уявлень стає зрозумілим прагнення померлої четвірки героїв запросити до себе чергового гостя у річницю своєї смерті, яка припадає на п'ятницю: «13 грудня 1907 року, коли ніч Святого Андрія припала з четверга на п'ятницю, [...] ранком знайшли в стайні повішеного кучера одного нотаріуса із Сігетраду, який в ту ніч ночував у замку. А вже 13 грудня 1912 року, теж в ніч на Святого Андрія, саме так, з четверга на п'ятницю [...] один австрійський купець вистрілив тричі з револьвера у свою дружину, після чого і сам застрелився» [9, с. 247]. Дарка, Анталь та Лукаш, відповідно до законів контагіозної магії, отримали другу демонічну душу, котра не може подолати межі між світом живих і мертвих. Як давні язичницькі божества, вони вимагають вшанування та принесення в жертву життя людини. Втративши зв'язок з «чистою» душею, нові набуті демонічні сили героїв зростають, вони стають уособленням персоніфікованої смерті.

М. Трайста зображує в повісті «У ніч на святого Андрія» уявлення українців Мараморощини про інших демонічних та загадкових істот, подаючи їх через сприйняття вчителя Барбу Драгутину: «Через два місяці я знав всі фантазмагоричні оповідання села, у якому кожен малюк хоча б один раз у житті бачив привида, який виходив ніччю з могили, щоб нанести шкоди живим, Бабу Ягу, яка летіла на мітлі понад лісами Гиджі, в яких звичайно всі бачили, як танцюють мавки, а деякі, ті, у кого багатша уява, були викрадені дикими дівками і опинилися в їхнім царстві, звідки їм вдалось втекти тільки завдяки щасливим обставинам [...]. Кожен з них бачив дідька в лозових кущах [...]. Також кожен з них чув стогін загиблих каторжників, голос сокири, чи сопілку Ілька, якого викрали мавки, який бродив лісами навкруг села, тупіт коней Довбушевих опришків і стукіт величезної палиці, на яку опирається чорнокнижник» [9, с. 227]. Барбу мимо-волі починає вірити у народні перекази, коли вони загрожують стати частиною його життя, оскільки він у

ніч на п'ятницю 13 грудня повинен чергувати в школі, розташованій у роносзейському замку, і може стати черговою жертвою прокляття.

Зауважимо, що в повісті «У ніч на святого Андрія» автор художньо переосмислив символіку чисел. Усі трагічні події у творі відбуваються 13 числа. А, як відомо, у більшості міфологічних систем світу число тринадцять вважається нещасливим. «Погана слава закріпилася за ним ще в давнину. У вавилонян тринадцятий (додатковий) місяць називався «провісником нещастя», у китайців – «володарем бід». Дослідники матриархату відштовхуються від того, що спочатку тринадцять було священним щасливим числом. У матриархальних суспільствах зазвичай використовувався не сонячний, а місячний календар, за яким рік ділився на тринадцять місяців. У кінці року, під час зимового сонцестояння, сонце нібито вмирає, і це відбувається саме в тринадцятому місяці» [8, с. 278]. Таким чином, всі трагічні події повісті відбуваються саме у ніч 13 грудня не випадково: 1) в народних віруваннях тринадцятий місяць асоціювався зі смертю живої істоти чи старого року/старого сонця (а сьогоднішнє 13 грудня належало в давньому календарі до 13 місяця); 2) ніч (а особливо північ) сприймалася як період активності темних сил.

Символіка п'ятниці тринадцятого теж має міфологічне підґрунтя в народних віруваннях: п'ятниця веде облік всіх гріхів людини, починаючи від семи років, і вона – дуже строгий суддя, п'ятниця карає грішників і тих, що порушували певні табу, пов'язані з цим днем тижня. Відповідно сила покарання зростає в кілька разів, якщо це п'ятниця тринадцятого числа, котре асоціюється зі смертю.

І якщо число тринадцять у повісті пов'язане з дією демонічних сил, то число три постає уособленням життя й порятунку. Тричі Барбу Драгутин у своїх снах-мареннях потрапляє на бал, де збираються покійники. Двічі його не помічають господарі «свята», а на третій раз він дізнається від Дарки, що не є запрошеним гостем. Барбу уникає чергування в школі у ніч на 13 грудня, і завдяки цьому залишається живим. Число **три** в міфах народів світу означає «синтез, онто-вчення, вирішення, творчий потенціал, всезнання, народження, зростання, воно – символ світового дерева, тобто основна константа міфопоетичного мікрокосму і макрокосму (є числом виміру міфопоетичного хронотопу), абсолютної досконалості, вирішення конфлікту, поставленого дуалізмом» [7, с. 62-63].

(Продовження на 20 с.)

МІФОЛОГІЗМ ПОВІСТІ МИХАЙЛА ГАФІЇ ТРАЙСТИ «У НІЧ НА СВЯТОГО АНДРІЯ»

(Продовження з 19 с.)

Барбу Драгутин вивчає багато документів про трагічні випадки в роносейському замку, спілкується зі старожилками задля увиразнення деталей загадкових смертей, потрапляє у простір, де може поговорити з душами померлих (як казковий герой у тридцять царство: 3 і 10 – тринадцять або тридцять?), – тобто стає на шлях пізнання та розвитку, прагне вирішити конфлікт між законами матеріального світу та уявлень про потойбічне життя. І саме три візити на бал чарівної Дарки допомагають йому позбутися внутрішнього конфлікту, фобій та уникнути смерті. Загадковості розв'язці сюжету додає мотив появи у межах реального світу дорогоцінного медальйона, подарованого Барбу уві сні-маренні Даркою під час його третього візиту на бал покійників: «На його шиї, на ланцюжку, висів хрестоподібний дорогоцінний камінь кольору Дарчиних неймовірно зелених очей, до якого був прикріплений золотий Христос» [9, с. 319]. Герой зміг уникнути долі жертви вовкулаки-перевертня ще й тому, що отримав оберіг від королеви балу, й вранці прокинувся живим у своєму ліжку з кулоном-талісманом на шиї. Його мандрівка у потойбіччя закінчилася щасливо. Подібно до героя чарівних казок Барбу проходить випробування на сміливість та стійкість, долає межу життя і смерті, і у такий спосіб відбувається його психологічна ініціація.

Число три часто зустрічається в чарівних казках. Щоб отримати бажане, герой повинен виконати три завдання, здобути три предмети, подолати трьох супротивників, побувати у трьох царствах, отримати допомогу від трьох побратимів, трьох принцес чи інших помічників, вибрати одну з-поміж трьох доріг, його шлях часто триває три дні, три роки чи три години. За спостереженням Ю. Жаданова, «трийка кваліфікується як досконале число. Це число вважалося числом Божественної Трійці, [...] а також числом людської душі» [3, с.144]. Відтак, прикметно, що Барбу рятує свою душу, тричі побувавши в ірреальному просторі – серед померлих у ніч на Андрія. Трійка в міфології постає уособленням абсолютної досконалості, переваги, символізує духовність та, згідно з теорією К.-Г. Юнга, символізує прагнення до пізнання та самопізнання, є передумовою досягнення власної самості.

Отже, у повісті «У ніч на святого Андрія» М. Трайста моделює дві взаємно переплетені реальності – упорядкований раціональний світ людей співіснує зі світом магії та містики. Розгадка причини смертей у ніч на п'ятницю 13 грудня нагадує детективну історію,

у якій поступово відкриваються все нові й нові факти. У ролі «слідчого» виступає вчитель Барбу Драгутин, котрий проходить, подібно до казкового героя, шлях пізнання й відкриттів, потрапляє у незвіданий світ потойбіччя й усвідомлює можливість існування альтернативної реальності, яка не вкладається в рамки матеріалістичного світогляду. Таким чином, автор підкреслює: те, що нам здається сном, не завжди сон. Містикою огорнута в повісті й тема кохання: якщо любов облагороджує звичайну людину, то її різновид – інстинктивна пристрасть – руйнує душу, уподібнює чоловіка до перевертня-вовкулаки. Образ Анджія Янковика можна інтерпретувати двоюко: 1) як художньо переосмислений автором образ вовкулаки-перевертня, уявлення про якого збереглися в народних повір'ях, або 2) як метафоричний образ чоловіка, який втратив внутрішній зв'язок з Богом та добром і є одержимим гординою та прагненням задоволення власних тваринних інстинктів. Містичні уявлення про вплив чисел 3 та 13 на життя людей знайшли у повісті цікаву художню інтерпретацію й стали тою віссю, навколо якої розгортаються події твору.

Література

1. Афанасьев А.Н. Ведуны, ведьмы, упыри и оборотни / Афанасьев А.Н. Славянские колдуны и их свита. М.: РИПОЛ классик, 2009. С.159-390.
2. Биркхойзер-Оэри С. Мать: архетипический образ в волшебной сказке / Сибилл Биркхойзер-Оэри ; под ред. М.-Л. фон Франц ; пер. с англ. В.Мершавки. М. : Когито-Центр, 2006. 255 с.
3. Жаданов Ю., Жаданова Т., Савина В. Символика чисел в романе Д.Лессинг «Браки между зонами Три, Четыре и Пять». Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія, 2015. №14. С. 143-146.
4. Мусіхіна Л. Звірослов: Міфологема тваринного світу українців. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013.192с.
5. Потушняк Ф. Вовкун / Літературна Неділя. Унгварь, 1941. Ч.9. С.69-71.
6. Потушняк Ф. Душа в народнім повір'ю села Осій. Науковий збірник товариства «Просвіта» за 1937-1938р. Річник XIII-XIV. Друкарня оо. Василян в Ужгороді, 1938. С.33-44.
7. Слухай Н. Числова символіка у мові й обряді східних слов'ян. Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика. 2001. Вип. 4. С. 57-68.
8. Сергеев В. Нумерология и символика чисел в жизни людей и судьбе человечества (этнолингвистический этюд). Вестник Чувашского университета. 2015. № 4. С. 275–280.
9. Трайста М. Г. У ніч на святого Андрія / Трайста М. Г. Між коханням і смертю. Бухарест: Видавництво RCR EDITORIAL, 2016. С. 167-320.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

УКРАЇНСЬКА РОМАНІСТИКА РУМУНІЇ: ТРИЛОГІЯ КОРНЕЛІЯ ІРОДА «СВЯТО»

(Продовження з № 306)

Образ Ілаша Доріна у романі Сонце в очах

У третьому романі «Сонце в очах» зустрічаємо передчасно постарілого Доріна Ілаша (йому тільки п'ятдесят п'ять років), який, ще будучи в полоні, а чомусь частіше після повернення додому, створив собі звичку двоюко проводити час на самоті, залежно від душевного настрою: або думав угорсь, або заставляв минулі роки чи лиш окремі давно прожиті ним хвилини знову пропливати перед його очима...

У часовому просторі події роману розгортаються від 1953 року, який почався густими сніговицями і наметами. Ілаш, змирившись зі своєю долею, сидів вдома, бо Івона останнім часом не полюблювала гостювати: «Бо коли завітаєш до когось, то обов'язково мусиш запросити й того до себе...», а Ілаш, хоча і не був відлюдкуватим, крім свого батька Тодера Гадоса, не так уже й мав до кого йти, бо сусідські мужчини грали в карти, а йому не подобалась ніяка картярська гра.

Єдиною втіхою Ілаша були діти: Михайло, який приїхав додому на «урльоп», Віктор, який вчився в Сиреті й приїхав на канікули та Аспазія, бо Веронця й Домка не вдома, перша в Килибанчині вчиться кравецтва у тітки Ольги, а друга віддана у Долині. Та недовго довелося Ілашеві тішитись, бо помирає його тесть Філько, а разом із його смертю від «мандрівної» іскри згоряє й батьківська хата Івони.

Смерть тестя, пожежа, похорон, і до цього всього у Златні починається створення колективного господарства. Ілаш Дорін – заможний й поважний серед односельчан господар (у Златні колись так і казали, коли йшлося про гроші: «А звідкіля їх мати? Я що, я пан Прункул, Міхалина, Скрипей, Ілаш Дорін, чи, може, дістаю фасунок?»), а ще він побував довший час у Радянському Союзі й може послужити за свідка, який бачив власними очима розквіт соціалістичного сільського господарства. Саме тому він входить до складу делегації златнян, яка повинна відвідати колективне господарство «Нова путь» села Серільой Констанцького району, щоб посилити

пропаганду, й переконатись, що існують уже й у нас селяни, які зажили новим щасливим життям.

Івона сердиться, коли Ілаша запрошує голова народної ради на засідання: «Мій старий прийде на засідання, але поля побачать від мене, коли рак свисне! Так скажи, чуєш?» – відповідає вона Оггону – поштурхачеві народної ради.

Повертаючись додому, секретар партії товариш Пожога цікавиться, як сподобалось членам златнянської делегації колективне господарство «Нова путь»:

«– ... Скільки лишень там багатства, скільки добробуту! Скоро і в Златні буде те саме... А ми побули в Серільой, як на весіллі або на храму, чи не так?»

– Побували лиш ми та їхнє начальство, не було жодного колективіста... – промовив Ілаш до Тодера Гадоса, але досить голосно, щоб почули й інші.

– Ви, товаришу, іншої думки? Чи, може, незадоволені прийняттям?... – Запитав Павло Пожога вказуючи на Ілаша пальцем.

– Ні, прийняли нас файно, але...

– Правда, що файно, хтось із вас навіть висловився, що прийняли, наче блудного сина. А ви кажете «але». Але що?

– Прийняли файно, – повторив Ілаш. – Але побували лиш ми та їхні шефи. А отих колективістів чи як їх, себто мужиків, як і ми, жодного не було при столі...»

Довголітній досвід активіста озброїв Пожогу багатим словесним арсеналом, щоб він при потребі міг відбити будь-яку атаку, тому після довгого мовчання, «а мовчання було суто риторичним: воно повинно було надати більшій нищівній сили його словам...», заговорив:

– Якщо я вас, бадіку, правильно зрозумів, ви незадоволені, що з нами не бенкетували всі колективісти, так? Я теж радий був би, коли б і вони побували з нами. Але вам іншим чимось треба було сушити голову... – глянув переможно на Ілаша. – Могли б нам подати до столу стільки добра, стільки ласощів, якби колектив не був багатим? Не гадаю! Крім того, нам говорили конкретними цифрами про їхні досягнення і голова колективу, і їхній бухгалтер. А цифра цифрою! Скрізь і завжди один плюс один буде тільки два!..

(Продовження на 23 с.)

Інформаційна довідка • Інформаційна довідка • Інформаційна довідка

До Дня Соборності України – 2020

(Інформаційна довідка, підготовлена Українським інститутом національної пам'яті)

Щороку **22 січня** у день проголошення Акта Злуки Української Народної Республіки та Західноукраїнської Народної Республіки **Україна відзначає День Соборності**. Офіційно в Україні свято встановлено Указом Президента України «Про День соборності України» від 21 січня 1999 року № 42/99. 30 грудня 2011 року Указом Президента України день було перейменовано у «День Соборності та Свободи України». 13 листопада 2014 року Указом Президента України свято було відновлено як День Соборності.

Виголошення Універсалу про об'єднання УНР і ЗУНР у соборну Україну 22 січня 1919 р. на Софійському майдані в Києві

Акт Злуки став історичним об'єднанням українських земель в одній державі. Він увінчав соборницькі прагнення українців обох частин України – Наддніпрянщини та Наддністрянщини – щонайменше з середини XIX століття. Це була основоположна подія для українського державотворення.

24 серпня 1991 року позачергова сесія Верховної Ради УРСР ухвалила Акт проголошення незалежності України. Його підтримали українці на Всеукраїнському референдумі 1 грудня 1991 року. Ця подія стала відправною точкою для відліку історії сучасної Української державності.

Утім, історики цілком справедливо відзначають, що 24 серпня 1991 року насправді відбулося **відновлення державної незалежності України**. Вперше у XX столітті українська незалежність була про-

голошена 22 січня 1918 року IV Універсалом Української Центральної Ради, а вже за рік (22 січня 1919 року) на Софійському майдані в Києві відбулася не менш вагома подія – об'єднання Української Народної Республіки (далі – УНР) і Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) в одну державу. Внаслідок невдач Української революції 1917-1921 року державність зберегти не вдалося. І як результат, упродовж XX століття українці змушені були кількаразово відновлювати її в боротьбі.

Є низка значень терміну «соборність». Найбільш вживані з них: об'єднання в одне державне ціле всіх земель, заселених конкретною нацією на суцільній території; духовна консолідація всіх жителів держави, згуртованість громадян, незалежно від їхньої національності. Нарешті, соборність невіддільна від державності, суверенітету й реальної незалежності народу – фундаменту для побудови демократичної держави.

За часів радянського тоталітарного режиму проголошення незалежності УНР і День Соборності не відзначалися. Зі встановленням радянської влади всі українські свята були витіснені з суспільного простору. Пам'ять про об'єднання УНР і ЗУНР зберігали мешканці Західної України й українська політична еміграція в країнах Західної Європи й Америки. 22 січня там урочисто відзначали свято незалежності та соборності Української держави.

Перше по справжньому масштабне відзначення свята Соборності відбулося 22 січня 1939 року в Карпатській Україні в місті Хусті. Таким чином закарпатці нагадали про волю українців, висловлену на з'їзді Всенародних зборів у Хусті 21 січня 1919 року про приєднання Закарпаття до Української Народної Республіки зі столицею в Києві. Це була не просто маніфестація, а найбільша за 20 років перебування краю у складі Чехословаччини демонстрація українців за участю понад 30 тисяч осіб, що з'їхались до столиці Карпатської України.

У 71-у річницю Акта Злуки (22 січня 1990 року) в Україні відбулася одна з найбільших у Центрально-Східній Європі масових акцій – «живий ланцюг» як

Інформаційна довідка • Інформаційна довідка • Інформаційна довідка

символ єдності східних і західних земель України. Понад мільйон людей, узявшись за руки, створили безперервний ланцюг від Івано-Франківська через Львів до Києва. Акція засвідчила, що українці подолали страх перед комуністичною партією і готові протистояти тоталітарному режимові. 26 років тому ця подія стала провісником падіння СРСР і відновлення незалежної України.

Гасла цьогорічної кампанії з відзначення Дня Соборності: «В єдності сила» або «Разом сильніші»

Ключові повідомлення

Соборність передбачає не лише пам'ять про минуле, а й потребує згуртованої спільної праці та взаємодії в сучасній Україні, коли ми, з різних регіонів, спілкуємося, разом працюємо, створюємо знакове і важливе.

Ідея соборності завжди була наріжною й актуальною для українців. Від другої половини XIX століття українська політична єдність стала одним із провідних мотивів декларацій та діяльності національного руху по обидва боки від Збруча.

Проголошення Соборності УНР і ЗУНР 22 січня 1919 року – історичний акт об'єднання українських земель в одній державі. Подія основоположна для українського державотворення.

УКРАЇНЬСЬКА РОМАНІСТИКА РУМУНІЇ: ТРИЛОГІЯ КОРНЕЛІЯ ІРОДА «СВЯТО»

(Продовження з 21 с.)

Докінчивши свою промову, Пожога глянув зневажливо на Ілаша, бо в його очах Ілаш постає, як небезпечний реакціонер: «Зустрічав я хитріших реакціонерів від тебе...»

«Я переконаний, що до весни у Златні буде колективне господарство!» – мріє Павло Пожога.

Але у Златні зацікавленість колективним господарством зникло раптово, після відвідування передової сірільойської «Нової путі». Щоправда, перед тим почали припірати людей колективом теж раптово. Та це не вперше. Люди вже звикли, що певний час на денному порядку є негайне завдання організації колективного господарства, потім на недовгий проміжок часу начальство, тобто Микола Іванишин, замовчувало те питання,

Акт Злуки 22 січня 1919 року увінчав соборницькі прагнення українців обох частин України – Наддніпрянщини та Наддністрянщини – щонайменше з середини XIX століття.

Ідея соборності України була ключовою для наступного покоління учасників українського визвольного руху у XX столітті.

22 січня ми згадуємо дві рівнозначні за вагою події української історії: проголошення незалежності Української Народної Республіки й Акт Злуки українських земель. Адже 22 січня 1918 року вперше у XX столітті українська незалежність була проголошена IV Універсалом Української Центральної Ради, а вже за рік (22 січня 1919 року) на Софійському майдані в Києві відбулася не менш вагома подія – об'єднання УНР і ЗУНР в одну державу.

Національна єдність є не тільки базовою цінністю громадян країни, а й обов'язковою передумовою успішного спротиву зовнішній агресії.

Незалежність і суверенність – запорука існування нації. Втрата незалежності у результаті більшовицької окупації у подальшому призвела до мільйонних втрат серед українців від Голодомору, репресій та війн.

Сьогодні Україна продовжує боротьбу за незалежність і соборність. Тому соборність залишається на порядку денному національних завдань.

Цілісна Україна – це повернення окупованих Криму і окремих районів Донеччини та Луганщини.

а через декілька місяців наново висувало його перед селом, як пекуче і невідкладне.

Була й інша причина призабути на деякий час про колективне господарство. А саме нещастя, що нагрнуло на двох з-поміж чільних златнян – Ілаша Доріна та його батька Тодера Гадоса. «Людяма навіть трудно сказати, у котрого з них більше горе: у того, кому вбили сина, чи у того, кому не вбили, та, мабуть, назавжди покалічили? Обидва нещастя непоправні. Один замолоду гниє в землі, а другий – ще молодший – лишився калікою. Котрому гірше? Вірніше – котрий з них нещасніший та жалюгідніший? Покійний Юрій Гадос чи покалічений Михайло Дорін».

Після цього Ілаш весь час шукав, «щоб бути чимось заклопотаний, щоб дати рукам, а головно думкам, роботу».

Як складеться подальша доля Доріна Ілаша, доля його сім'ї і всіх златнян, надіємось дізнатись чим скоріш з четвертого роману уже вєвдовзі тетралогії Корнелія Ірода «Ворог мого ворога».

Віктор ГРИГОРЧУК

«Мене обрали журналістика і література...»

(Інтерв'ю з відомим письменником, літературознавцем, літературним критиком, перекладачем і журналістом Михайлом Михайлюком)

На цей раз мій гість та гість читачів «Нашого голосу» – відомий поет, прозаїк, літературознавець та літературний критик, перекладач, журналіст, редактор Михайло Михайлюк. Видатний літературознавець, культуролог, просвітянин і педагог, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри української літератури Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича Володимир Антофійчук такими словами охарактеризував фахову та громадянську позицію Михайла Михайлюка: «Його невтомна, високопрофесійна і самовіддана праця, яка триває уже понад півстоліття, невіддільна від духовних і національних потреб українців, які віддавна проживають на території Румунської держави. Жодне явище, помітна подія чи промовистий факт з їх громадського, культурного і літературно-мистецького буття не пройшла повз його пильний погляд».

Пригадаю для наших читачів, що пан Михайло Михайлюк є членом Спілки письменників Румунії, членом Національної спілки письменників України, лауреат двох премій Спілки письменників Румунії, лауреат літературно-мистецької премії ім. Ольги Кобилянської, нагороджений численними грамотами і подяками Посольства України в Румунії, Союзу українців Румунії, Наукової бібліотеки Львівського національного університету ім. Івана Франка. У доробку письменника Михайла Михайлюка збірки поезії, казки для дітей, романи, мала проза,

літературно-критичні нариси, сотні статей, репортажів, інтерв'ю. Але про його біографію та літературну творчість будемо вести бесіду у цьому інтерв'ю.

– Насамперед я б попросив вас, пане Михайле, таке: Опишіть свою сім'ю, рідне місто, дитинство. Дійсно, з вашої біографії ми почуємо чимало цікавих трафунків.

– Пане Вікторе, ваше запитання не для інтерв'ю, а для книги мемуарів, які, признамся, мрію написати, якщо встигну. А хто бажає ознайомитись з моєю «біографією», раджу прочитати монографію видатного чернівецького професора Володимира Антофійчука «Голос твій ніколи не лукавив. Михайло Михайлюк в українському літературному просторі Румунії», яка вийшла друком минулого року і яку розіслано всім філіям СУРУ. У художньому переосмисленні певні «сторінки» з мого життя є і в романах «Не вір крику нічного птаха» та «Міст без поруччя» (останній перекладено і румунською мовою).

– Чи постраждали ви від історичних несправедливостей у вашому житті?

– Аби додати кілька листочків до уявного лаврового вінка, який уявно обвиває моє чоло, із загадково-гіркою усмішкою міг би відповісти ствердно, якщо маєте на увазі відрізок, чималий, мого життя за часів комунізму. Міг би сказати, що постраждав не фізично, бо мене не били батогами, як злодія, а шмагали морально. Але я не індивідуаліст, не самолюбєць і, як індивід, тільки піщинка на тлі історії – будь вона справедлива чи несправедлива. І щоб бути чесним перед власною совістю і перед читачами, можу говорити про історичну несправедливість щодо мого покоління, якому було накладено підступно невидимі окови злочинною ідеологією, отруєно душу рожевою утопією, до якої нібито вів нас комунізм.

– Розкажіть кілька із «трафунків» зі школи та університету.

– Знову запитання, відповідь на яке ніяк не можна вмістити в інтерв'ю, зрештою, які би мали бути ці «трафункі» – веселі, смішні, сумні, і чому тільки зі школи та університету? Їх було вельми багато, частину з них можна прочитати у моїх трьох збірках: «Криниця під каменем», «Синій смуток фіордів», «Заглухий дзвін», а також часто на сторінках «Нашого голосу» чи «Укра-

їнського вісника». Та ось такий трафунк із життя учня Серетського українського ліцею. В одинадцятому класі нас, завтрашніх випускників, на уроках виховання запитували ким мріємо стати у житті. Мої колеги навперебій заявляли, що хочуть стати лікарями, інженерами, льотчиками, офіцерами, тільки я, один з найкращих учнів, заявив, що хочу бути... трактористом. Клас зацікавився, але класна керівниця, оговтавшись, похвалила мене, бо, ось, селянський син не бажає високо «злітати», а хоче послужити батьківщині скромно, але дуже почесною професією в процесі соціалістичного перетворення сільського господарства. Згадаю, що саме в той час селян переконували вступати до колгоспів... Розуміється, моя заява була тільки «браводою».

– Які «зразки» у вашому житті з глибоким корінням у душі вплинули на вашу кар'єру?

– Не терплю слова «кар'єра», бо у моїй візії воно отожднюється з кар'єристом, це такий тип людини, який всіма правдами і неправдами пробиває собі дорогу до високих посад. А я тільки чесний трудівник пера як письменник і журналіст. А щодо так званих «зразків» (моделей, ідеалів), то вони, якщо існували у певні періоди мого довгого життя (нинішнього року мені сповниться вісімдесят), не стали визначальними, не мали «глибокого коріння». Просто я керувався загальнолюдськими цінностями, остерегаючись компромісів перед власною совістю.

– Чому ви обрали кар'єру журналіста і письменника. Яка із них Вам дорожча? Коли почали писати літературу? Де ви надрукували перші твори?

– Не кривитиму душею, кажучи, що в певний момент мав «ревелюцію», яка спонукувала мене обрати так звану «кар'єру» журналіста і письменника.

Спочатку про те, як я став журналістом. У студентські роки я співробітничав з газетою «Новий вік», друкуючи на її сторінках статі, оповідання, а десь на другому курсі надрукував серію критичних статей про українську літературу в Румунії, яка тоді, на початку 60-их років, робила свої перші кроки. А сам як майбутній випускник філології готувався стати викладачем української мови, а то, й румунської (друга спеціальність). Та вже коли, будучи випускником, вибрав собі місце учительської роботи (обов'язково на рідній Буковині), несподівано отримав урядове призначення до редакції газети «Новий вік» і

відтоді, з 1964 року, працюю в українській пресі.

А щодо моїх перших літературних здобутків, вони прийшли значно пізніше, бо аж у 1971 році вийшла перша моя поетична збірка «Інтермеццо».

Таким чином, то не я вирішив піти у пресу, і не я вирішив стати письменником. Отже, нічого я не «обирав», а мене обрали журналістика і література. А якщо вже не буду головним редактором «Українського вісника» (наступне запитання), то скажу вам, що звання головного редактора не професія, що буду журналістом доти, доки служитиме мені газетярське перо.

– Що говорять про вас побратими по перу? Як ви ставитесь до цього?

– Що говорять поза очі – не знаю і не цікавить мене позалітературна анекдотика. Знаю тільки те, що вони пишуть про мене і мої твори, за що їм щира подяка.

– Чи зустрічалися ви з людьми, які заздять вам за літературні успіхи?

– Можу відповісти вам одним словом – мені байдуже. Та оскільки заздрість буває тільки скритою, не можу сказати, чи зустрічався я з такими людьми. Тому і не маю причин журитися цим.

– Які ваші плани на майбутнє в літературному і журналістському плані?

– Писати, скільки вистачить сил. Мрію засісти за книгу спогадів. Дуже бажаю, аби знайшовся молодий журналіст, якому б передав керівництво «Українського вісника». На жаль, з такими «кадрами» у нас дуже сутужно.

– Нарешті попрошу вас представити книги, які ви написали протягом півстоліття.

Дотепер, підкреслюю, дотепер, бо я оптиміст, я написав дві збірки поезії для дорослих «Інтермеццо» і «Дзвонар», дві збірки віршованих казок для дітей, два романи – «Не вір крику нічного птаха» і «Міст без поруччя», чотири збірки малої прози, які включають і трафункі – «Біле-пребіле поле», «Криниця під каменем», «Синій смуток фіордів» і «Заглухий дзвін», книгу літературних есеїв «Слово про слово», дві книги публіцистики – «Понад п'ятдесят років з українським пером» і «Газетярські штрихи», відредагував десятки книг поезії і прози наших письменників, публіцистики, фольклору, був і співредактором альманаху «Обрії» та ін.

– Дякую за присмну розмову і за відвертість.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЗАПИСКИ ЗА ЧАШКОЮ КАВИ

(Я не з тих, що планують починати нові справи «з понеділка». Багато з моїх вдалих проектів я починав наприкінці тижня, саме тому почну вести свій щоденник від суботи 6 грудня 2019 року. Чи цікавим він буде для читачів, чи ні – час покаже, а вести буду його з двох причин: по-перше, такого літературного жанру в нашій українській літературі Румунії немає (початківцям прощається багато дечого), а по-друге, це нагода похизуватись перед читачами своїми творами, ділами, подорожами. Надіюсь це не такий великий гріх!..

Субота 6 грудня 2019 р. – Сігет Марамороський
Мрячить дощ... Холодний, неприємний, осінній. Але ти наближаєшся до Сігету рідного, єдиного, марамороського... Позаду приємні зустрічі дня: з Адрияном Іваніцким – в Сігішорі (відомим румунським бардом українсько-польського походження, одним з ветеранів культурного феномену «Ченаклуп Флакера»); з Радуллом Яцьком – в Тиргу Муреші (українським відомим карикатуристом, який жив і творив довгий час в Парижі); з Іриною Ністор – в Бістріці Несеуд (румунською поетесою, твоєю двоюрідною сесторою)...

Відкриваєш автомобільний радіоприймач, шукаєш, як завжди, «Закарпаття FM»: «Покохали так що згоріли дотла./ Юні від обіймів палали тіла./ Келихами ніч на Купала пила./ І за мить дорослою стала мала...», а далі новини (одна з них): «У вівторок, 10 грудня, о 17.00 в Закарпатській обласній науковій бібліотеці імені Ф. Потушняка відбудеться зустріч із найвідомішим українським письменником Румунії Михайлом Гафією Трайстою. Пан Михайло є не тільки відомим літератором і журналістом, але й громадським діячем, активістом Союзу українців Румунії. Кілька книжок Михайла Трайсти вже вийшли друком і в Україні. Зустріч в Ужгороді відбудеться в рамках літературного клубу „Читаємо разом“...»

Вечором побачиш у Фейсбуці анонс і афішку, створену Іванкою Когутич – дружиною письменника Олександра Гавроша, який запропонував тобі цю зустріч.

Понеділок 9 грудня 2019 р. – Ужгород

Філологічний факультет Ужгородського національного університету. На тебе чекають університетські викладачі: Валентина Барчан, Олеся Барчан, Оксана Тиховська, Евеліна Балла, Мар'яна Вотканич (яка

пише дисертацію про твою творчість) та інші. Аудиторія переповнена студентами (прийшли і студенти з факультету журналістики). Ти розповідаєш їм про себе, про свою творчість, про українську літературу Румунії, не забуваючи посолити та поперчити відповіді на запитання, які ставлять тобі студенти. Раз у раз зал вибухає сміхом. Так приємно, що аж!

На зустріч прийшов і письменник Михайло Рошко – закарпатський Стівен Кінг, заступник декана факультету романо-германської філології. Нарешті ви зустрілись, бо здавна дружите у Фейсбуці. Він подарував тобі свою книгу *Ревнощі з того світу*. Йому знайомі твої *У ніч на святого Андрія*, *Людина з потойбіччя*, а також *Незнайомка у фіалковій сукні*. Інакше і бути не може!

Вівторок 10 грудня 2019 р. – Ужгород

Закарпатський академічний обласний український музично-драматичний театр імені братів Юрія-Августина та Євгена Шерегіїв. Олександр Гаврош (завідувач літературно-драматичною частиною театру) побачив тебе з вікна – працює на четвертому поверсі (ти лічиш поверхи по-румунськи і вибігаєш на п'ятий). Гаврош веде тебе до директора Василя Марюхничі і ви розмовляєте втрех про майбутні можливі проекти. Далі показує тобі історичні міста Ужгороду (між якими і замок), обідаєте в цікавому ресторанчику-музеї (на вул. Івана Олбрахта). Дарує тобі свою збірку *Сім п'єс про любов до*

батьківщини, а далі спішите до Закарпатської обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Ф. Потушняка, де на вас уже чекають журналісти з двох місцевих телебачень (одне румунське), радіо та різних публікацій. Тебе радо зустрічають письменники Андрій Любка, Василь Густі, Петро Ходанич та інші. Слідують інтерв'ю, цікаві розмови, обмін книгами, автографи... І знову ти почуваш себе письменником, почуття без, якого не можливо творити.

Середа 11 грудня 2019 р. – Санаторій Карпати

Міжнародний день гір. Палац Шенборнів (має 365 вікон – як днів у році, 52 кімнати – як у році тижнів та 12 входів – як у році місяців). Розкішний кабінет графа, скромна бібліотека – книги закарпатських письменників (твої теж). Конференція про філософію гір (запланована на годину, розтягнулась на чотири). За столом любителі гір, працівники туристичних агенств і письменники (Марія Чумарна зі Львова, Мирослав Дочинець з Мукачево, Олександр Гаврош із Ужгороду і ти – Михайло Гафія Трайста з Румунії). Розмови ведуться при свічках, за

келихом вина і горнятком гарячого чаю зі смачними закусками... На свято гір тебе запросив Мирослав Дочинець, з яким ти накінець зустрівся. Ви даруєте один одному свої книжки і плануєте подальші зустрічі.

П'ятниця 13 грудня 2019 р. – Сігет

Український ліцей ім. Т.Г.Шевченка. Зал переповнений твоїми юними друзями (переможцями Фестивалю-конкурсу «Молоді українські таланти Румунії», які прибули до Сігету з різних куточків Румунії), викладачами, батьками та представниками СУР. Гала преміювання закінчується гарним концертом.

Ти радієш, що конкурс дійшов до III-го випуску, що ти не «розтрайстився», що ти корисний українському суспільству.

Субота 14 грудня 2019 р. – Сігет

Галерея Мистецтв Вассілів. Презентація збірки твоїх віршів *Bolnav de drum* (*Хворий на мандри*), яку влаштували тобі Бриндуша Оанца та Маріш Іоан – адміністратори літературного сайту *Салют, Сігет!* На зустріч із тобою прибуло багато молодих марамороських письменників, але і декілька з твоїх друзів: сенатор Михайл Георге Бирля, поет Марін Служеру, скульптор Іоан Бледя, Одарка та Олександру Бовт – твої односельчани та інші.

Ллються гарні промови, вино теж – тебе аж дурманить, лунають колядки... А ти в думці деконструєш міф записаний у Євангелії від Івана – «Нема пошани для пророка у своїй батьківщині».

Четвер 19 грудня – 2019 р. Бухарест

Святого Миколи і святкування 30-річчя від заснування Союзу українців Румунії – твого рідного, єдиного Союзу, якого все своє життя будеш пов'язувати зі Степаном Ткачуком, без якого не був би тим ким є сьогодні – письменником! В тебе сьогодні найгарніші у світі гості – діти. Верхньорівнянські – сором'язливі, тихі, приємні, любі... І негостинські, які кидаються обнімати тебе, мов рідного, адже вони були першими читачами твоєї збірки оповідань та казок для дітей *Дитинства зорі калинові*. А ти щасливий до сліз!

Микола КОРНИЩАН**Аспекти фіналу**

* * *

за твоїм винятком
ніхто не знав мого приречення
не могли приманити назад
та не знали що ніщо вже не було
саме так як тому слідувало би бути
даремно намагалися справдити
власну наявність
вимагати що були тут ще із самого почину
відколи я почав переміщати всі відбитки
у глибочині
у темні місця
начебто світло могло би обезбарвити
усе те чого бажалося позабути

жодну будівлю не можна було відновити сповна
через кути та сяйво
охоплене поглядами тих які зісталися
бракувало припустимих країв
головних входів
поверхні де повинні були знаходитися й інші
залишитися там мов у зачиненому просторі
чекаючи інший кінець
хоча я не переставав закопувати знімки в землю
якогого глибше

* * *

з тих земель ти принесла тільки попіл
усі відтінки небозводу
яке мерехтіло вже тільки вві сні
ти мовчала коли вони віднімали
усе те в чому мали потреби
для кінцевих кроків біля полум'я
для остаточних віддалень від їхніх будинків
та від усіх тих місць де тебе вже не знав аніхто

ти згадувала теперішність інших розлогів
усе що могло залишитися живим
коли б ти не нагадала що абиякого дня
треба було відійти й тобі
відійти назавжди
знайти мене в запіллі
де із зібраного вугілля я репродукував
контур обрїю ще доволі можливих сутінок

* * *

учував тебе поруч
неподалік тьми та згорілих країв
я знав що вже не слідувало стверджувати
аніякої смерті
мов момент останнього досягнення
чекав щоби забув усе
навіть і їхніх очей
позбавлених охот
зображень отриманих доволі неждано
навіть і сон у яким торкав тебе без умислу
коли ти шептала що мені слідувало би
відійти без жодного опертя

треба було впізнати ту іншу землю
до якої приспівали інші дороги
без трави та піску якого принесли
із близького берега
без слідів тих які покидали суходіл
покидали глиби
мовбито полишали б власні відбитки
уже забутого життя
слідуючи за нами
навіть і за останній рубіж

Однаково

слів яких ми не висказали
ми їх продумували
наче відтворень побачених уві сні
в відсутність ясних сяїв
прихованих від поглядів інших
ми вірили в інші можливості
в ім'я та події
що траплялися там і сям
саме в ті дні коли ми
нехтували власну теперішність
відмовлялись оспорювати відсутності
тих які ще пам'ятали нас
в іншим часі та в іншим сні
вивірена копія наших ідей
здійснених та схожих на все те
що може саме у ці моменти
в нечіткій віддалі
розповідали та тратили
тільки якісь чужаки

Михайло ВОЛОЩУК**Я хочу бути скромним**

Не хочу бути гомоном хвали
Так, ніби я найкращий в світі цьому
І залишив позаду всі зірки,
І голос мій звучить гучніше грому.

Я хочу бути скромним в цім житті,
Клонитись односельцям без гордині,
Вклонитись хочу їм аж до землі,
І тішитися ними в Негостині.

Скажи, коли

Коли в моїм серці ти висушиш сльози,
Щоб радістю очі світились мої?
Коли проженеш ти із нього морози,
Щоб знову розквітли у ньому гаї?

Зроби щось, аби моїх смутків тумани
Покинули серце моє навіки,

Щоб знову цвіли в ньому білі каштани,
І разом із ними щоб ми зацвіли.

Хай серце зболіле моє відпочине,
Від горя, щоденних турбот і зітхань.
Лише хай кохання його не покине,
І хай ще палає в нім ватра бажань.

Надії

Вже в Негостині вечоріє,
І сад збирається до снів,
Дивлюсь, як небо червоніє
Під впертим натиском вітрів.

А тут хтозна з якої далі
Надії в душу увійшли
Втрачаю спокій я дедалі.
І як вони мене знайшли?

Літературно-культурний календар „Нашого голосу“**СІЧЕНЬ****1 січня**

• 78 років від дня народження Федора Сопка (1942-2020) викладача, активного дописувача українських публікацій Румунії, колишнього редактора часопису «Curierul ucrainean».

• 73 роки від дня народження Євсебія Фрасинюка (1947), літературознавця письменника, публіциста, викладача та культурного діяча.

11 січня

• 84 роки від дня народження Івана Робчука (1936), українського публіциста, лінгвіста, професора та культурного діяча.

12 січня

• 86 років від дня народження Михайла Волощука (1934), поета, художника, викладача та культурного діяча.

13 січня

• 84 роки від дня народження Степана Ткачука (1936-2005), українського письменника, перекладача, публіциста, культурного діяча, інженера, першого голови Союзу українців Румунії та першого депутата українців Румунії в Парламенті Румунії.

17 січня

• 71 рік від дня народження Михайла Небиляка (1949-2003), українського письменника, викладача та культурного діяча.

20 січня

• 119 років від дня народження Дениса Онищука (1901-2019), українського письменника, перекладача, викладача, педагога та культурного діяча.

Корнелій ІРОД

СВЯТО

IV. Ворог мого ворога

(Уривок з роману)

(Продовження з № 306)

3.

Після того, як його звільнили з посади голови сільради і виключили з партії, Микола Іванишин просидів дома ще кілька днів, може, якийсь тиждень, але його непосидюча натура підказувала, що незабаром терпіння лопне, якщо він так і далі сидітиме зі складеними руками. Він мусить десь влаштуватися на роботу, ні? Але в жодному разі не в Златні. Він ще не знав, куди подасться, але вже вирішив, що покине рідне село. Не так тому, що йому ніби соромно, бо кінець кінцем, нема чого встидатися: він завжди виконував свої обов'язки і як секретар златнянського партійного комітету, і як голова сільради. Працював безупинно з єдиною метою – щоб краще жилося його односельчанам. Микола Іванишин завжди докладав всіх зусиль, шукав найкращі підходи, весь час цікавився, як розв'язати те чи інше питання на благо златнян. Правда, зараз він признає: на початку був переконаний, що заснування у Златні колективного господарства – це негайна потреба, яку мусить здійснити! Але після невдалих відвідин передового колективного господарства «Нова путь» у добруджанському селі Серільой Іванишин зрозумів, що в Златні ще не настав час заснування колективного господарства, а тим часом він вирішив електрифікувати своє село. І виявилось, що правильно поступив, бо люди дуже задоволені проведенням електричного струму. На початку і з електрикою не всі були згідні, бо звісно – златнянин упертий. Але тепер задоволені усі. Лише «район» та «область» не зрозуміли суть заходів Миколи Іванишина і вирішили викинути його на смітник, як гнилий зуб. Нічого... Вкінці, він певний, виявиться, чия правда!

Так, він покине Златну. То правда, що прокурор, котрий вів слідство у зв'язку зі смертю Павла Пожого, застерігав, що перед тим, ніж їхати кудись, він повинен повідомити про це сучавській прокуратурі. Якщо так потрібно, Іванишин піде до того прокурора і пояснить йому, що він повинен влаштуватися десь на роботу. Бо що йому робити, байдикувати, сидючи дома на маминій нещасній пенсії? Але краще не йти, а зателефонувати. Навіщо йому бити ноги, якщо справу можна розв'язати по телефону? А Павла Пожого, хоч той його й підкопав, йому таки жаль, бо дружили вони стільки років. Хоч

останнім часом, головню після подорожі в Серільой, Павел уже не був його другом, а став таки ворогом. А тому можна вважати, що й доти не був він справжнім другом, бо дружба не зникає, не гине так раптово – на неї не плюнеш ось так, ні сіло, ні впало, а якщо нарешті плюєш, тоді була то не дружба, а щось інше. І чому плюнув Павел Пожого на неї? Тому, що Микола Іванишин сказав йому правду, а правда розсердила його! Шкода. А вкінці, після загальних зборів Пожого виявився дурнем, бо поступив по-дурному. Накинувся на ту дівчину, як звір! Навіщо треба було гвалтувати її? Бо якщо мав він підійти добрим словом, може, й вона згодилась би... Ото довбня була в нього, а не голова! Великий як світ, а дурний як пліт!.. І все-таки, він жалів, що Павел Пожого згинув не своєю смертю. Ну, хай буде пухом йому земля!..

Гаразд – він поїде кудись найнятися на роботу, це безперечно, але погано одне (а це найбільше непокоїло Іванишина): він не мав ніякої професії, не розумівся на жодному ремеслі. Він раніше гадав, був навіть певний, що все своє життя буде партійним діячем, в чому він справді був фахівцем. А вже не будучи членом партії, само собою, що й активістом уже не може бути. Членом Микола Іванишин, справді, вже не є, та в душі він відчувається й надалі у лавах робітничої партії, але без Цуркана, без Пожого, без... Досі він віддавав партії не тільки всі свої сили, не лише увесь свій ентузіазм, а віддавав своє життя. А партія викинула його на смітник! І за що? За висловлену ним ідею, що поки що для златнян дорога до добробуту не веде крізь колективне господарство. А «область» заперечує: ні, вони дійдуть якраз тією дорогою! Хіба знає «область» краще від нього, чим дишуть златняни? Де там! Лиш він, Микола Іванишин, міг відповідати на повному серйозі за долю своїх односельчан. Ну, якщо за це вирішили викинути його і з партії, і з «должності» голови сільради – їхне діло... Перший секретар Цуркану навіть застеріг, щоб Іванишин не пробував оскаржувати рішення загальних зборів златнянської організації, бо не матиме жодних шансів!

А дома, що йому робити? Землі у них малувато – лиш город навколо хати і отих два гектари, одержані завдяки земельній реформі. Щоб уже не говорити, що Микола Іванишин не любить землеробство, а одержану землю записав він у товариство для спільного обробітку землі,

«передпокій» колективного господарства, як називали тоді те об'єднання, звідки, як усім златнянам, хисту як з пса сала. Але правда й те, що був би з нього не хтозна-який землероб. Його швидше приваблює залізо, якась механіка. Але що з того, якщо він не володіє жодним ремеслом? А зараз, наближаючись віком до сороківки, у нього нема ні роботи, ні сім'ї, бо партія була йому і місцем праці, і сім'єю, і всім іншим... Ще добре, що послухав хорошої поради Пожого і почав відкладати щомісяця із зарплати певну суму і вносити її в ощадну книжечку. Ось і зібралось там чотирнадцять тисяч, а тепер ті гроші знадобляться. Та все ж, йому негайно треба шукати роботи. Міг би найнятися на якийсь завод чи фабрику і кваліфікуватись на місці праці. Чимало златнян так поступали. Але йому не хочеться працювати в Сучавській області – там міг би зустріти знайомих, а якраз цього він не бажає... Піде кудись далше, ще не знає куди, але подумає над цим, і то негайно. Залишить мамі певну суму грошей, бо з її мізерної пенсії важко вижити... Шкода, що в нього мати хворовита і не треба б залишати її одну. А вона вже стільки часу благає його оженитися та привести їй невістку, яка б народила їй внуків... Поговорить Микола зі своєю двоюрідною сестрою Веронікою, щоб відвідувала час від часу його матір, бо то по сусідству, а її чоловік Георгій – порядна людина, він ніколи не був проти і не сердився, коли його Вероніка допомагала старій сапати в городі чи при якійсь іншій важчій роботі.

Але Микола Іванишин подумав спершу з'ясувати питання з прокуратурою. Зателефонує туди, бо навіщо їздити йому до Сучави? Він міг би подзвонити таки з колишнього свого кабінету, в якому вже влаштувався заступник голови Івасюк, але не хочеться заходити до сільради – неповажаються йому ні співчутливі погляди, ні тонкі усмішки задоволення, – краще піде до пошти.

Начальник пошти Василь Ґуцу зустрів його так само ввічливо, як і раніше:

– Здрастуйте, товаришу Іванишин! Чим стати вам у пригоді?

– Добридень. Хочу потелефонувати в сучавську прокуратуру. Можна?

– Дуже радо, товаришу. Можна, чому ні? Уже таки, – він відчинив двері й гукнув: – Сільвіко, подзвони, будь ласка, в сучавську прокуратуру, але зв'язок подай не в телефонну кабінку, а в моє бюро.

Невдовзі задеренчав телефон, і Ґуцу підняв слухавку:

– Алло! Прокуратура? Хвильку... – він простягнув трубку колишньому керівникові Златни, а сам, будучи цивілізованою людиною, вийшов з бюро, щоб не слухати розмову.

Начальник пошти подався в сусідню кімнату, щоб не дати їй телефоністці підслухувати, про що роз-

мовлятиме Іванишин, хоч, правду кажучи, і самому було цікаво, але коректність давнього урядовця зупинила його. Минуло якихось дві-три хвилини, і з'явився Микола Іванишин:

– Дякую. Скільки коштує розмова?

– Хіба можна, товаришу Іванишин? – усміхнувся Ґуцу. – Лишіть, не треба...

Але Микола Іванишин вийняв банкноту в 3 леї і простягнув гроші Сільвії:

– Якщо так, це вам на печиво, бо вже другий рік, відколи існує і в Златні цукерня... – подякував він ще раз і покинув приміщення пошти.

По дорозі Іванишин міркував нервово: «Ви чули таке?! Сказати йому, куди їду! Та ж це не прокуророве діло! Я й сам ще не знаю, куди, а йому вже скажи!.. Тому я й збрехав, що поїду до Бухареста, а якщо я буду йому потрібен, хай поцікавиться в моєї мамі, де я...» А сказав, що до Бухаресту, тільки так, не думаючи довго, але щоб прокурор затамив, що він їде далеко і хай вже не турбує його. Втім, вони вже й не мають чого, бо про Павла Пожого він розказав слідчим усе, що знав. Чого їм це? А він назвав Бухарест? Ще може статися, що він не втяв прокуророві брехню, бо, можливо, він таки поїде в столицю. Коли проходив там однорічну партійну школу, Іванишин сприявлявся з своїм колегою Шербаном Маріном – чудова людина, але для Миколи Іванишина він «дядько Шербан», бо той на десять років старший від нього, майстер БТП¹ і секретар партійного комітету даного підприємства. З дядьком Шербаном зустрічався він після закінчення партійної школи один тільки раз, і то таки минулого року, коли той з дружиною приїхав відвідати монастирі Буковини. Зате кожного Нового року вони шлють один одному поздоровлення. Листуватися вони, взагалі, не листуються, але Шербан Марін написав йому недавно листа, яким повідомляв Миколі Іванишину про смерть одного з улюблених їхніх професорів з партійної школи. Тепер він міг би написати Шербанові листа, розказати про свою біду та порадитися, що йому робити. Але треба занадто багато писати, пояснювати та оправдовуватися. Краще поїхати в столицю й поговорити з ним віч-на-віч. Наскільки знав він Шербана, той зрозуміє правильно всі його проблеми і переконається, що він нічим не провинив ні перед партією, ні перед своїми односельчанами. Також попросить Шербана, щоб допоміг йому знайти якусь роботу. Іванишин певний, що він і може, і таки допоможе влаштуватись десь на заводі, на якійсь фабриці чи будівництві, бо в Бухаресті не одна можливість. А втім, навіть у нього в БТП. Так-так, поїде до Бухаресту.

(Далі буде)

¹ БТП – Бухарестське транспортне підприємство. (К. Ір.).

Бог нам об'явився

БУКОВИНСЬКА ЙОРДАНСЬКА КОЛЯДКА

Запис і обробка Івана ЛІБЕРА

Повільно

Бог нам о-б'я-вив-ся
в трьох свя-тих О-со-бах,
як Хрис-тос хрес-тив-ся
на Йор-дан-ських во-дах.

Бог нам об'явився в трьох святых Особах,
Як Христос хрестився на Йорданських водах. (2)

Із небесних вершин Бог Отець голосить:
«То є мій милий Син, що нам мир приносить». (2)

А горою Бог Дух голубом злітає,
Надземне повітря світлом наповняє. (2)

Здивувався Йордан, що то за новина,
Що Предтеча Йоан хрестить Бога Сина. (2)

Повертають назад аж від моря води,
Дивляться на Спаса людської природи. (2)

Вірний народ спішить на ріку-криницю,
Де Дух Божий святить для життя водицю. (2)

На Йордан виходім на воду свячену
І свою обновім душу охрещену. (2)

Най Йорданська вода нам свята pomoже,
А Тобі назавжди честь най буде, Боже! (2)

Анка МАЙДАНЮК ШТЮБІАНУ

«Ой радуйся, земле, Син Божий народився...»

Різдво – це свято, коли кожний християнин відчуває радість народження Божого Сина. А підсилюють цю радість Різдва колядки.

На Буковині існує повір'я, що тоді, коли не буде лунати коляда в оселях, то нечиста сила запанує в цій краї.

Колядування – давній звичай зимових (переважно Різдвяних) обходів із виконанням величально-поздоровчих пісень (колядок) і речитативних формул (вінчувань)¹.

Слово **коляда** походить від назви одного із язичницьких богів, що символізував початок року. У всіх слов'янських народів воно вживається із тим же значенням, що і в українців. На думку Олександра Знойка, Коляда – це річне «Коло Лада»².

За легендою, у найдовшу ніч зими вона, богиня неба, народжує божича – нове сонце, що принесе людині тепло, щедрий урожай, а отже, і добробут. Народження нового сонця, поборолення темних сил, що сковують землю морозами, викликали загальну радість, тому колядки виспівували: «Радуйся і жито у полі,/ І риба у морі/ І звірина у лісі/ І пташина в стрісі,/ Радуйся! Радуйся і дерево в плоті,/ І хмарина в горах!/ Радуйся і ти, добрий чоловік,/ Бо настає Новий Рік!»³.

Прадавні колядки – величальні пісні на честь створення світу та його вирішальних сил – Сонця, Місяця, зірок, води. Символ Світового Дерева життя, яке породило матір Всесвіту богиню Ладу, а водночас небо, землю і весь світ, є найархаїчнішим⁴. Вони здавна приваблювали людей зиченням щастя. У них стільки радості, добра, краси, чудового настрою⁵.

Колядки поділяються на світські та релігійні. Світським колядкам властивий «бадьорий настрій, здоровий народний оптимізм»⁶. Вони присвячуються членам сім'ї: господареві, господині, парубкові, дівчині, старим людям і навіть померлим. Властиве

світським колядкам є, по-перше, те, що зображені у них картини, світлі, веселі, ідеальні з точки зору людського добробуту.

По-друге, бажане в них господареві або членам сім'ї зображується уже здійсненим. Це особливо радувало селянина, хвилювало до сліз, бо «колядка, – писав Іван Франко, – переносила душу селянина в якийсь зовсім відмінний світ від того, серед якого минає його убоге, клопітне життя. Колядка вивідає простими словами його найглибші, сердечні бажання, показує їх не як бажання, а як дійсність»⁷.

Колядки – це часто величання з вірою, що те, що говориться про господаря та його родину, конче сповниться, і з цим колядки наближаються до заклять⁸. Господарю і господині в колядках бажається щастя й здоров'я, врожаю та багатства.

Уже пізніше, з приходом християнства, поставали нові колядки і щедрівки, в яких почали згадуватися особи і символи християнського світу. З часом християнський елемент у колядках зростає все більше. Творенням цих нових колядок та щедрівок вславилася Київська Могиланська Академія в XVII-XVIII ст. та її вихованці, а в Західній Україні – ченці Почаївської Лаври в XVIII столітті⁹.

Релігійним колядам властива святкова атмосфера. В них оспівується одне з найголовніших свят християнства – народження Ісуса Христа.

Між прадавньою язичницькою колядкою та новою релігійною постійно велася «кріпка боротьба». Спочатку зміст релігійних колядок був незрозумілим для більшості народу, давня язичеська колядка «із світлими життєвими картинами, бажаними всіма», не могла уступити місце новим поетичним зображенням, незрозумілим для простого народу.

Як слід, прадавня колядка взяла із релігійної творчості деякі деталі, її зміст залишаючись незмінним¹⁰.

(Продовження на 34 с.)

¹ Євген Пасічник, Ольга Слоньовська, *Українська література (6-ий клас)*, Київ, 2001, с.7

² Галина Лозко, *Українське народознавство*, Київ, 1995, с.147

³ Євген Пасічник, Ольга Слоньовська, *Українська література (6-ий клас)*, Київ, 2001, с.8

⁴ Валерій Войтович, *Українська міфологія*, Київ, 2005, с. 629

⁵ Євген Пасічник, Ольга Слоньовська, *Українська література (6-ий клас)*, Київ, 2001, с.8

⁶ Іван Ребошапка, *Ой у саду-винограду*, Бухарест, 1971, с.8

⁷ Валерій Войтович, *Українська міфологія*, Київ, 2005, с. 629

⁸ Митрополіт Іларіон, *Дохристиянські вірування українського народу*, Вінніпег, 1965, с. 276

⁹ Так само

¹⁰ Ion Rebușarșă, *Poezia colindelor*, Ploiești, 2006, p.18

«Ой радуйся, земле, Син Божий народився...»

(Продовження з 33 с.)

Отже одні із релігійних колядок закінчуються, як і світські колядки, побажанням всього найкращого господарям дому. Наприклад, колядка «Нова радість стала», в якій змальовано радість пастухів та янголів, які прославляють знамениту подію «народження Ісуса Христа». А вкінці колядки слідує вітання господарям: «Ой ти царю, царю, / небесний Владарю, / Даруй літа щасливі! / Сему господарю, / Сему господарю / І його газдині, / Щоби вони дочекали / Нарік цей днини».

Починаючи від Святвечора і аж до Водохреща колядують, цебто співають ритуальні пісні, так звані колядки.

У сучасних українських селах групи чоловіків, неодруженої молоді, дітей заходять на подвір'я кожної хати, славлять господарів, бажають їм здоров'я, щастя, щедрого врожаю, достатку, за що отримують певну винагороду. Дитяче колядування має спрощену форму – в основному, це прохання винагородити.

У різних місцевостях колядування має свої відмінності. У Негостині діти, окрім колядок, ходять на Святий вечір із сценетою на релігійну тему «Іроди».

Також зберігається давній звичай колядувати дівчатам. Специфічна колядка дівчатам на Різдво – «Гей, у вині».

У Балківцях діти ходять колядувати і на Святий Вечір, і першого дня Різдва, а дівчатам колядують найчастіше колядку «Горі, горі». Колядки лунають всю ніч і продовжуються колядування на перший і другий день Різдва. Кажуть старші люди, що гріх спати – хто спить на Святий вечір, той проспить Царство Небесне, бо цього вечора відкриваються небеса і люди вечеряють разом із Богом. Також, селом ходить рядова коляда – група колядників, яка колядує на церкву, першого вечора на Різдво. Вона складається із старших, молодших чоловіків і жінок.

Різдво це свято світла і радості, яке приносить людям нову надію для спасіння душі... «І досі на це свято зринають у пам'яті хвилюючі картини Святвечора, наче олтарного обрядодійства з урочистим проказуванням батьком магично-сакральних формул та напрошувань Божої благодаті, нетерпляче очікування рядової (церковної, старої, парубочої) коляди і те незвичайне душевне захоплення, з яким колядували батьки, рідня, сусіди, все село, що протягом цілої різдвяної ночі дзвеніло колядками, які інколи поступово затихали аж пізнішими наступними ранками»¹¹.

«Іроди»

Парубки колядують дівчатам

Група колядників із села Балківці

Давні колядки села Балківці

У ліску, у ліску

(світська колядка, записана від Валерії Рейкел, 1928 р. н., – записала учениця Мар'яна Рейкел у 2007р.)

Гей, у ліску, у ліску
На жовтім піску.
Приспів: *Ой дай, Боже!*
Віросла сосна
Тонка і висока.
А в тій соснонці
Срібна колиска.
А в тій колисці
Грешная панна.
Грешная панна
На мнє Марічка.
А її колишуть
Два, три братчики.
Листочки шумлять,
Самі питають.
Правда пропала,
Кривда настала.

Гей, рано, рано

(світська колядка, записана від Валерії Рейкел, 1928 р. н., – записала учениця Мар'яна Рейкел у 2007 р.)

Гей, рано, рано
В неділю рано.
Приспів: *Ой дай, Боже!*
Хто май рано встав,
Три свічці усукав.
Три свічці усукав,
Коника всідлав.
Мостик си уломив,
Коник си утопив.
Ой не жаль мені
За тим коником,
Але жаль мені
За копитами.
Бо ті копита
Камінь лупали.
Камінь лупали,
Церкви складали.
Церкви складали

Із трьома верхами.
З трьома верхами,
З трьома вікнами.
В першім віконце
Най сходить сонце.
В другім віконце
Полудневе сонце.
В третім віконце
Сам Господь ходить.
Сам Господь ходить
Службочку править.
Службочку править
За всі сироти.

З рожденством Христовим

(різдвяна колядка, записана від Валерії Черниуцан, 1927 р. н., – записала учениця Міхаєла Мандюк у 2007 р.)

Рожденством Христовим,
Браття, всі радіймо,
Нашу журбу, недостаток
Тепер забуваймо. (2)

Бо по всьому світі
Сталася новина,
Що причиста Діва Мати
Народила сина. (2)

Не вродила ні в палатах,
Ані в царськім домі,
Народила у Вифліємі
У стайночці вбогій. (2)

А пастирі тої ночі
У поле начували.
Побачили зорю ясну,
До стайні спішали. (2)

Як прийшли до стайночки,
На коліна впали, –
Вже впізнали, що родився
Царь небесної слави. (2)

Ісус Христос народився,
Лиш би йому жити.
Розлютився цар юдейський
Шукав його вбити. (2)

Але добра мати,
Жаль її дитини,
Збирається в чужу землю
Далеко до днини. (2)

Матір Божа в чужі землі
То все перебула.
Як почувла, що вмер Ірод,
Назад си вернула. (2)

Горі, горі

(різдвяна колядка, присвячена дівчатам, записана від Сільвії Данелюк, 1967 р. н. – записала учениця Ніколета Данелюк у 2007 р.)

Гей, горі, горі, пави літають

Приспів: *Ой дай, Боже!*

Пави літають, пір'я рунають.
Грешная пана на мнє Аничка
Пір'я збирала, у рукавці клала,
З рукавців брала, на столик клала,
З столика брала, на клинчик клала,
З клинчика брала, на голову клала,
На голову клала, до церкви ішла.
А там три хлопці її ловили,
Її ловили, вінець спіймали.
Гей що нам буде за цей вінець?
Першому буде срібний барвінець,
Другому буде срібний перстінець,
Третому буде сама молода,
Сама молода, грешная пана
на мнє Аничка.

Ой дай вам Боже, у городі зілля,
У городі зілля, а у хаті весілля.
Ой дай вам Боже у городі грушку,
У городі грушку, а у газді дружку.
Ой дай вам Боже у городі вербу,
У городі вербу, а у газді молоду.
Ой дай вам Боже ланочок жита,
Ланочок жита на перші свята.
Ой дай вам Боже ланочок вівса,
Ланочок вівса, бо це вся коляда.

¹¹ Іван Ребошапка, *Всесвіт усного і писаного слова*, 2010, ст. 113

Дітяча сторінка

Ольга ЗУБЕР

ОСОБЛИВА СНІЖИНКА

(Казка)

Сніжинки тихо падали з неба, вкриваючи білим полотном все довкола: дерева, доріжки, дахи будинків, підвіконня, гнізда пташок, притрушували чиюсь крихітні, ледве помітні сліди.

Сніжинкам було весело: вони падали, кружляли, виблискуючи в холодному світлі зірок.

Серед усього цього величезного снігопаду була одна дуже незвичайна Сніжинка. Падаючи з неба, вона не безтурботно сміялася, а уважно придивлялася, де б зручненько примоститися. Вона ретельно обдивилася все довкола і опустилася на вишневу гілочку, поближче до стовбура. Тут було дуже зручно і затишно: поруч світив великий ліхтар, а будинок захищав від вітру.

Спочатку Сніжинка сиділа тихо – незвично їй було тут, на Землі. Та згодом, набравшись сміливості, підхопивши легкий подих вітру, перелетіла на підвіконня, й з цікавістю подивилася у вікно.

У кімнаті горіло світло, і Сніжинка роздивлялася на велике красиве ліжко, застелене візерунчастим покривалом, на шафу з книгами, на стіл, де стояло багато різних речей.

Раптом, вона звернула увагу на незнайомий округлий предмет, що стояв у кімнаті на підвіконні. Сніжинка підлетіла поближче і побачила своє відображення. Це було невеличке, дуже гарно оздоблене старовинне дзеркало.

– Ой! – скрикнула Сніжинка від здивування. – Хто це? Невже це я?! – не вірила вона сама собі. – Яка ж я гарна! Ні, я не просто гарна! Я чудова!

Вона озирнулася і подивилася на своїх подружок-сніжинок. Вони, як і раніше, тихо падали на землю. І тільки тепер Сніжинка помітила, що всі вони різні.

Вона довго придивлялася до них, і впевнилась, що кожна сніжинка унікальна і, по-своєму красива.

– Гей! Сестрички! – погукала вона.

– Ви тут падаєте просто так з неба, танцюєте, і не знаєте, які ви гарні!

– Чого ж це не знаємо? Якби ми були не гарні, то хіба б було довкола так красиво?!

– Ні! Ні! Я не про те! Я кажу, що всі ми різні, і не однакові, як здається. Придивіться одна до одної. Кожна з вас неповторна!

– Не мороч нам голову, Сніжинко! Всі ми однакові, а ти хочеш бути кращою за інших. Але нічого в тебе не вийде. Ти така сама, як і ми.

– Ні! Я не така сама! Я незвичайна сніжинка! Подивіться на мій візерунок! У всіх нас він різний!

– Чого ти причепилася до нас? Ти бачиш, нам весело, і ніколи роздивлятися якісь там візерунки. Ми просто частинки замерзлої води. І ти – така ж сама.

– Ні! Я не просто частинка замерзлої води! Я унікальна сніжинка. Такої, як я, не було і ніколи не буде! Я – неповторна!

Сніжинки хором засміялися і полетіли далі.

А наша сніжинка знову підлетіла до дзеркала і почала ще уважніше розглядати себе. Зараз вона сподобалася собі ще більше: се-

рединка в неї була шестигранна, від куточки кожної грані виходила тоненька голочка, на якій прикріплювалися невеликі видовжені кульки, наче пелюстки в квітці. На кінчику кожної такої голочки була розташована округла крапелька, наче манюсінка горошинка.

Сніжинка відлетіла від вікна й присіла на свою вишневу гілочку.

Вона сиділа і посміхалася. Сніжинка була щасливою.

Настав ранок. Поприбігали діти й давай кататися на санчатах!

Сніжинка побачила, що вони також різні. Вона злетіла з гілочки й почала кружляти серед малечі і кататися з ними з гірки.

– Яка весела сніжинка! – сміялися діти.

Сніжинка засміялася ще голосніше, і сіла дівчинці на долоню.

– Яка вона гарна – промовив хлопчик.

– Вона неповторна! – сказала дівчинка.

Щастю Сніжинки не було меж. Вона знялася вгору й закрутилася наче крихітний метелик. Вона кружляла, а з неї сипалися снігові блискітки, вкриваючи снігову гірку, по якій каталися малюки.

І кожен, хто прочитає цю казочку, хай знає, – що якщо він хлопчик, то він також гарний, а якщо дівчинка, то також неповторна!

Дітяча сторінка

Ірина МОЙСЕЙ

НАЙКРАЩИЙ СНІГОВИК

(Оповідання)

Відколи переїхав з батьками в інше місто, у Степанка нічого не ладиться, а неприємності так і липнуть до нього, як реп'яхи до кожуха. Як не старається, а воно якось само собою виходить на гірше. Ось і з машинкою малого Іванка так вийшло. Він лише взяв подивитися, ну «погуркав» нею по асфальту трішки, може, придавив сильніше, а колеса взяли та й повідлітали. Та хіба ж він хотів. А Іванко заревів, як сирена пожежна – півдвору збіглося. І з лялькою Оксанки теж щось подібне вийшло, тільки вона не плакала, а пожалілася старшому брату Юрку, а той пообіцяв при першій нагоді Степанкові стусанів надавати.

Нічого не ладиться у Степанка. Переїхав сюди влітку, ось вже й Різдво на носі, а друзів так собі й не знайшов, зате славу розбишаки заробив. А вона, та слава, так прилипла, тепер ніхто не хоче зі Степанком ні дружити, ні гратися.

Сьогодні з самого ранку сніжить. Все вкрилося білою пухнастою ковдрою. В пообідній порі в дворі дітлахами аж кишіло. Хто з санками, хто з лижами, одні грають у сніжки, інші будують снігові фортеці. А Юрко, той, що обіцяв Степанкові стусанів, разом із Васильком допомагають Маринці та Оленці ліпити сніговика. І чому вони водяться з тими дівчистками, а з ним дружити не хочуть. Невже ту ляльку Оксанчину і машинку Іванкову забути не можуть. Не хочуть – і не треба.

Степанко відчуває, як у ньому закипає образа. Потім розганяється, все швидше-швидше, підбігає до сніговика, зі всієї сили штовхає його – і навтьоки. Він не бачить, як розвалюється сніговик, лиш чує розчаровані зойки дівчаток і рипіння снігу під ногами – це точно Юрко і Василько за ним біжать. «Не впіймають, вже не раз пробували і ніколи не наздоганяли...» – думав, утікаючи, Степанко і раптом – геп! Аж зуби клацнули!.. Посковзнувся, упав... Заплющив очі, почув як наблизились захекані хлопці, потім знов рипіння снігу – це підбігли їх подружки. Треба і тих дівчисток тут? – ще більше

сердився Степанко. Він не боявся, що набере зараз і обіцяних давніше, і свіжозароблених стусанів, йому було неприємно, що все це побачать якісь дівчистка, і вже напевно сміятимуться над ним...

Степанко, сидячи на снігу, зажмурился ще міцніше, зіщулился, втягнув голову в плечі і...

Хтось торкнувся його плеча:

– Степанку, сильно вдарився? – запитала Оленка.

Розплющив очі. Біля нього стояли четверо друзів, і в жодного не було в погляді ні радості, ні зловтіхи, лиш стурбованість.

Юрко схилився над ним:

– Кажу, де болить? Руки, ноги?..

– Ніде не болить... – розгубився Степанко.

– Точно, чи не хочеш зізнатися? – недовірливо зирнула Маринка. – Ану порухай пальцями.

– Та ж кажу, нічого не болить...!

– То чого розсівся? – усміхнувся полегшено Василько і простягнув руку: – Вставай, пішли...!

– Куди?

– Як куди, шкоду поправляти... Завалив сніговика? Ходімо, допоможеш, бо скоро вечоріти почне, а ми малечі пообіцяли сьогодні великого сніговика зліпити, а ти...!

За вікном було темно-темно. Сніжити перестало, але місяця з-за хмар не було видно. Та на вулиці було світло від запалених ліхтарів. Неповдалік одного ліхтаря видніється великий сніговик. Степанко дивився, як він виблискує під сяйвом ліхтаря, і раз у раз посміхався, згадуючи, як вони з друзями веселилися, накатуючи снігові кулі, як насміялися, примощуючи сніговику на голову старе відро, морквину замість носа, а що вже натішилась малеча, про ляльку й машинку і думати забули, бігали довкола і вигукували: «В нас найкращий сніговик!».

І справді, дивлячись на нього через вікно, той сніговик чомусь здавався Степанкові найкращим у світі.

30-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ СОЮЗУ УКРАЇНЦІВ РУМУНІЇ

(Фото Ірини МОЙСЕЙ)

